

Електронне
наукове видання

ISSN 2617-572X
DOI: 10.25313/2617-572X-2022-3

«ПУБЛІЧНЕ
АДМІНІСТРУВАННЯ
ТА НАЦІОНАЛЬНА
БЕЗПЕКА»

№ 3 (25) / 2022

**Електронне наукове видання
«ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ
ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА»**

**Электронное научное издание
«ПУБЛИЧНОЕ АДМИНИСТРИРОВАНИЕ
И НАЦИОНАЛЬНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ»**

**Electronic scientific publication
«PUBLIC ADMINISTRATION
AND NATIONAL SECURITY»**

НАУКОВЕ ФАХОВЕ ВИДАННЯ

№ 3 (25)

Київ 2022

ББК 66.061.43
УДК 351
П88

Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека» зареєстровано в міжнародних каталогах наукових видань та наукометричних базах даних: Index Copernicus International (ICI); Polish Scholarly Bibliography; Google Scholar; ResearchBib; Electronic Journals Library; Bielefeld Academic Search Engine (BASE); CrossRef.

НАУКОВЕ ФАХОВЕ ВИДАННЯ

Видання включено до Переліку наукових фахових видань
МОН України (категорія В) з державного управління (спеціальність 074),
на підставі Наказу Міністерства освіти та науки України
№ 358 від 15.03.2019.

У виданні опубліковані наукові статті з висвітленням теоретичних та практичних аспектів у сфері публічного управління та національної безпеки. Для наукових працівників, викладачів, студентів, фахівців у сфері національної безпеки, працівників державних установ, юридичних компаній, судів, правоохоронних органів й інших зацікавлених осіб.

Матеріали публікуються мовою оригіналу в авторській редакції.

Редакція не завжди поділяє думки і погляди автора. Відповідальність за достовірність фактів, імен, географічних назв, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

У відповідності із Законом України «Про авторське право і суміжні права», при використанні наукових ідей і матеріалів цієї збірки, посилання на авторів та видання є обов'язковими.

© Автори статей, 2022
© Електронне наукове видання
«Публічне адміністрування
та національна безпека», 2022

ISSN 2617-572X Elektronne naukove vidannâ "Publîčne adminîstruvannâ ta nacional'na bezpeka"

Редакція
Головний редактор

Головний редактор — **Романенко Євген Олександрович**, доктор наук з державного управління, професор, проректор з наукової роботи Національного авіаційного університету, академік Української Технологічної Академії, академік Міжнародної Кадрової Академії та Академії наук публічного управління, Заслужений юрист України (Київ, Україна)

Заступники головного редактора

Непомнящий Олександр Михайлович — доктор наук з державного управління, професор, академік Академії будівництва України, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна)

Жукова Ірина Віталіївна — кандидат наук із державного управління, доцент, заступник директора з навчально-виховної роботи Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти», виконавчий директор президії громадської організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)

Коваленко Дмитро Іванович — кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки Київського національного університету технологій та дизайну (Київ, Україна)

Редакційна колегія

Арошидзе Паата — доктор економічних наук, професор, Асоційований професор Державного університету імені Шота Руставелі (Грузія)

Ахметова Лайла Сейсембековна — професор політології, доктор історичних наук, професор кафедри ЮНЕСКО, міжнародної журналістики і медіа в суспільстві факультету журналістики Казахського Національного університету (КазНУ) ім. аль-Фарабі (Казахстан)

Бурик Зоряна Михайлівна — доктор наук з державного управління, старший викладач кафедри регіонального управління та місцевого самоврядування Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Львів, Україна)

Гечбаія Бадрі Нодаровіч — доктор економічних наук, професор, Асоційований професор Батумського державного університету ім. Шота Руставелі (Грузія)

Гурковський Володимир Ігорович — доктор наук з державного управління, старший дослідник, професор кафедри інформаційної політики та цифрових технологій Національної академії державного управління при Президентові України, перший заступник директора ВГО «Центр дослідження проблем публічного управління» (Київ, Україна)

Гвожджевiч Сильвія — кандидат наук, кафедра адміністрації та національної безпеки Державної професійної вищої школи ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща)

Дегтяр Андрій Олегович — завідувач кафедри менеджменту та адміністрування Харківської державної академії культури Міністерства культури України, доктор наук з державного управління, професор, заслужений діяч науки і техніки України (Харків, Україна)

Дегтяр Олег Андрійович — доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова (Харків, Україна)

Драган Іван Олександрович — доктор наук з державного управління, старший науковий співробітник, професор кафедри економічної безпеки, публічного управління та адміністрування Житомирського державного технологічного університету МОН України (Житомир, Україна)

Іваницька Ольга Михайлівна — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри теорії та практики управління Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського» (Київ, Україна)

Кіслов Денис Васильович — доктор наук з державного управління, доцент, академік Української академії наук, Академік Національної Академії наук вищої освіти України, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна)

Козаков Володимир Миколайович — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державної політики та суспільного розвитку Національної академії державного управління при Президентові України (Київ, Україна)

Кринична Ірина Петрівна — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління та місцевого самоврядування Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Дніпро, Україна)

Мідельський Сергій Людвигович — професор, Академік, Президент Регіональної Академії Менеджменту (Казахстан)

Мотренко Тимофій Валентинович — доктор філософських наук, професор, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом, Академік Національної академії педагогічних наук України (Київ, Україна)

Новак-Каляєва Лариса Миколаївна — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Львів, Україна)

Пархоменко-Куцевіл Оксана Ігорівна — доктор наук з державного управління, завідувач кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна)

Радченко Олександр Віталійович — доктор наук з державного управління, професор, професор Університету Яна Длугоша в Ченстохові (Польща)

Ромат Євгеній Вікторович — доктор наук з державного управління, завідувач кафедри маркетингу та реклами Київського національного торговельно-економічного університету (Київ, Україна)

Ситник Григорій Петрович — доктор наук з державного управління, кандидат технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри державного управління Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)

Сурай Інна Геннадіївна — доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічного управління та публічної служби Національної академії державного управління при Президентові України (Київ, Україна)

Кухарчук Петро Михайлович — кандидат наук з державного управління, доцент, професор кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін Комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради (Житомир, Україна)

Шмагун Антоніна Вікторівна — кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління і проектного менеджменту Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (Київ, Україна)

Якимчук Аліна Юріївна — доктор економічних наук, професор, професор кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)

Яровой Тихон Сергійович — кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна)

Агнешка Кістер — доцент, доктор наук, Факультет економіки, Університет Марії Склодовської Кюрі (Польща)

Недбалек Карел — доктор філософії (PhD) в галузі права, доцент, професор Європейського професійного докторату, MBA, адвокат (Чехія)

ЗМІСТ

ДОСЛІДЖЕННЯ, РОЗРОБКИ, ПРОЕКТИ З ПИТАНЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Гавриченко Дмитро Георгійович
ОСВІТНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ..... 7

РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Bochko Oleksandr, Rii Ivan, Zastulka Illia-Oleksandr
PECULIARITIES OF INFORMATION AND ANALYTICAL SYSTEM OF NATURAL
RESOURCES MONITORING 12

ФУНКЦІОНУВАННЯ І РОЗВИТОК МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Угоднікова Олена Ігорівна, Тонкошкур Максим Васильович
ТЕХНОЛОГІЇ ТУРИСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПУБЛІЧНИЙ МАРКЕТИНГ..... 17

Демидкін Олег Сергійович
ПЛАТФОРМА «ДІЯ» ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ
СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ 22

Іванова Вікторія Миколаївна
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ЄС У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ..... 28

Лозинська Тамара Миколаївна, Сліченко Вікторія Володимирівна
ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ЇХ
РОЗВ'ЯЗАННЯ 35

CONTENTS

RESEARCH, DEVELOPMENT, PROJECTS ON PUBLIC ADMINISTRATION AND ADMINISTRATION

Havrychenko Dmytro
EDUCATIONAL TRANSFORMATIONS IN THE FIELD OF HEALTHCARE OF UKRAINE..... 7

REGIONAL MANAGEMENT AND LOCAL SELF-GOVERNMENT

Bochko Oleksandr, Rii Ivan, Zastulka Illia-Oleksandr
PECULIARITIES OF INFORMATION AND ANALYTICAL SYSTEM OF NATURAL RESOURCES MONITORING 12

FUNCTIONING AND DEVELOPMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION MECHANISMS

Uhodnikova Olena, Tonkoshkur Maksym
TECHNOLOGIES OF TOURIST ACTIVITY AND PUBLIC MARKETING 17

Demydkin Oleh
PLATFORM «DIIA» AS A TOOL FOR IMPLEMENTING THE POLICY OF DIGITALIZATION OF SOCIETY IN UKRAINE..... 22

Ivanova Viktoriia
MODERN TRENDS OF COLLABORATION OF UKRAINE AND EU AT THE CONTEXT OF ENSURING OF FOREIGN ECONOMIC SECURITY 28

Lozynska Tamara, Slichenko Viktoriya
STATE SUPPORT OF SMALL BUSINESS IN UKRAINE: PROBLEMS AND THEIR SOLUTIONS 35

УДК 351.77: 378(477)

Гавриченко Дмитро Георгійович

кандидат медичних наук,

завідувач кафедри анестезіології, інтенсивної терапії та медицини болю

Одеський медичний інститут

Міжнародного гуманітарного університету

Гавриченко Дмитрий Георгиевич

кандидат медицинских наук,

заведующий кафедрой анестезиологии, интенсивной терапии и медицины боли

Одесский медицинский институт

Международного гуманитарного университета

Havrychenko Dmytro

PhD in Medical Sciences, Head of the Department of

Anesthesiology, Intensive Care and Pain Medicine

Odesa Medical Institute of the International Humanitarian University

DOI: 10.25313/2617-572X-2022-3-8027

ДОСЛІДЖЕННЯ, РОЗРОБКИ, ПРОЕКТИ З ПИТАНЬ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ОСВІТНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ В СФЕРЕ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ УКРАИНЫ

EDUCATIONAL TRANSFORMATIONS IN THE FIELD OF HEALTHCARE OF UKRAINE

Анотація. У статті досліджено зміни у системі освіти у підготовці фахівців у сфері охорони здоров'я за 2018–2021 рр. в умовах реформування системи освіти, медичної галузі, публічного управління. Узагальнено глобальні тенденції розвитку вищої освіти: збільшення мобільності студентів, професорсько-викладацького складу, освітніх інституцій; розвиток та інтенсифікація міжнародних наукових досліджень; розбудова ринкових механізмів в управлінні вищою освітою та ін. Проаналізовано групи соціальних навичок, на які створюють стабільний або зростаючий попит роботодавці. Взаємозв'язок механізмів публічного управління надав змогу дослідити стратегічні завдання та умови їх реалізації за останні чотири роки у сфері підготовки фахівців з різних спеціальностей у сфері охорони здоров'я. Метою статті є аналіз освітніх трансформацій у сфері охорони здоров'я для визначення подальших механізмів публічного управління у вирішенні стратегічних завдань. Методичною базою досліджень стала нова законодавча база, яка регулює процес реформування освіти та охорони здоров'я України на стратегічному рівні: Стратегія сталого розвитку України до 2030, р. Стратегія розвитку охорону здоров'я України до 2030 р. (проект), Стратегія розвитку медичної освіти (2019 р.), Стратегія розвитку вищої освіти в Україні (2020 р.). Обґрунтовано освітні трансформації у розробці освітніх програм для спеціальностей «Стоматологія», «Медицина», «Медсестринство», «Фармація, промислова фармація», «Педіатрія» на основі компетентного підходу, та визначена важливість нових компетентностей на міжнародному ринку труда. Також визначено дефіцит медичного персоналу у різних регіонах України, незважаючи на сталий попит до вступу на спеціальності у сфері охорони здоров'я. У висновках надано шляхи щодо розвитку публічних механізмів трансформації освітньої діяльності у сфері охорони здоров'я України.

Ключові слова: трансформація, освіта, публічне управління, охорона здоров'я.

Аннотация. В статье исследованы изменения в системе образования в подготовке специалистов в сфере здравоохранения за 2018–2021 гг. в условиях реформирования системы образования, медицинской отрасли, публичного управления. Обобщены глобальные тенденции развития высшего образования: увеличение мобильности студентов, профессорско-преподавательского состава, образовательных институтов; развитие и интенсификация международных научных исследований; развитие рыночных механизмов в управлении высшим образованием и т.д. Проанализированы группы социальных навыков, на которые создают стабильный или растущий спрос работодатели. Взаимосвязь механизмов

публичного управління дозволила досліджувати стратегічні задачі та умови їх реалізації за останні чотири роки в сфері підготовки фахівців різних спеціальностей в сфері охорони здоров'я. Мета статті – аналіз освітніх трансформацій в сфері охорони здоров'я для визначення подальших механізмів публічного управління в розв'язанні стратегічних завдань. Методичною базою дослідження стала нова законодавча база, що регулює процес реформування освіти та охорони здоров'я України на стратегічному рівні: Стратегія сталого розвитку України до 2030 р., Стратегія розвитку охорони здоров'я України до 2030 р. (проект) освіти (2019 р.), Стратегія розвитку вищої освіти в Україні (2020 р.). Обґрунтовано освітні трансформації в розробці освітніх програм для спеціальностей «Стоматологія», «Медицина», «Медсестринство», «Фармація, промислова фармація», «Педіатрія» на основі компетентного підходу, та визначено важливість нових компетентностей на міжнародному ринку праці. Також визначено дефіцит медичного персоналу в різних регіонах України, незважаючи на постійний попит на спеціальності в сфері охорони здоров'я. Висновки статті пропонують шляхи розвитку публічних механізмів трансформації освітньої діяльності в сфері охорони здоров'я України.

Ключевые слова: трансформація, освіта, публічне управління, охорона здоров'я.

Summary. The article examines the changes in the education system in the training of specialists in the field of health care for 2018–2021 in terms of reforming the education system, health care, public administration. The global trends in the development of higher education are generalized: increasing the mobility of students, teaching staff, educational institutions; development and intensification of international research; development of market mechanisms in the management of higher education, etc. Groups of social skills for which employers are creating a stable or growing demand are analyzed. The interconnection of public administration mechanisms has made it possible to study the strategic objectives and conditions for their implementation over the past four years in the field of training specialists in various specialties in the field of health care. The aim of the article is to analyze educational transformations in the field of health care to determine further mechanisms of public administration in solving strategic tasks. The methodological basis of the research was a new legal framework that regulates the process of reforming education and health care in Ukraine at the strategic level: Strategy for Sustainable Development of Ukraine until 2030, Strategy for Health Development of Ukraine until 2030 (draft), Strategy for Medical Development Education (2019), Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine (2020). Educational transformations in the development of educational programs for specialties «Dentistry», «Medicine», «Nursing», «Pharmacy, Industrial Pharmacy», «Pediatrics» based on the competence approach, and the importance of new competencies in the international labor market. There is also a shortage of medical staff in various regions of Ukraine, despite the steady demand for admission to health specialties. The conclusions provide ways to develop public mechanisms for the transformation of educational activities in the field of health care in Ukraine.

Key words: transformation, education, public administration, health care.

Постановка проблеми. Процеси трансформацій, які відбуваються у всіх сферах та галузях економіки, забезпечують реалізацію реформ, які почалися в Україні з 2015 року. Новий шлях побудови демократичного суспільства почався з формування цілей сталого розвитку України та напрямів європейської інтеграції. Цей шлях був зафіксований у 62 реформах різних сфер діяльності галузей народного господарства України, у тому числі у реформі публічного управління та реформі системи освіти. Нове нормативно-правове забезпечення провідних реформ стало основою та початком їх впровадження. Розробка нових стратегій розвитку та стратегічних планів надала змогу сформувати фундамент для початку реформ. Також, важливим стала імплементація законодавчої бази України до європейського законодавства. Реформа системи освіти щодо підготовки нових освітніх програм на основі компетентного підходу надала змогу покращити ефективність системи якості освіти в Україні за різними спеціальностями. Але, за умов розповсюдження пандемії COVID-19 за останні роки стали більш явними проблеми у сфері охорони здоров'я і вирішення їх зумовлює подальші розвідки саме у реалізації реформи освіти у підготовці

фахівців для медичної галузі та сфери охорони здоров'я загалом.

Аналіз публікацій. Сучасні вітчизняні науковці Биркович Т. [1] та Гаробець Ю. [1], Орлова Н. [2] у своїх трудах визначили інструменти державного управління для освітнього професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я в умовах реформування. Імас Є. В. [3], Футорний С. М. [3], Уряднікова І. В. [3], Маслова О. В. [3] зазначили важливість розвитку нової спеціальності «Громадянське здоров'я». Загальні науково-теоретичні обґрунтування місця та ролі кадрової політики серед основних напрямів державного управління в цілому та у сфері охорони здоров'я в сучасних умовах євроінтеграції зазначено у монографії Короленко В. [4], Юрочко Т. [4]. Але, потребує подальших розвідок формування та трансформація стратегічних напрямів розвитку освіти у галузі охорони здоров'я, особливо за умов нестабільної епідемічної ситуації у світі та надзвичайних ситуацій.

Метою статті є аналіз освітніх трансформацій у сфері охорони здоров'я для визначення подальших механізмів публічного управління у вирішенні стратегічних завдань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобальні та євроінтеграційні процеси зробили поштовх у формуванні нових механізмів відповідального освітнього процесу на основі компетентнісного підходу, взаємодії вищих закладів освіти з бізнес-середовищем, підготовки викладацького складу для реалізації цілей сталого розвитку України.

Міжнародними фахівцями були узагальнено глобальні тенденції розвитку вищої освіти на наступні три десятиріччя — до 2030 року, а саме:

1. Збільшення мобільності студентів, професорсько-викладацького складу, освітніх інституцій загалом, що обумовлює формування високодинамічного глобального ринку освітніх послуг;

2. Розвиток та інтенсифікація міжнародних наукових досліджень в умовах зростаючого співробітництва між університетами і загострення конкуренції між ними;

3. Нарощення глобального впливу національних систем вищої освіти регіонів Азії та Європи, зі збереженням за Північною Америкою лідируючих позицій у цій сфері, особливо в галузі наукових досліджень;

4. Загальноосвітнє поширення приватної вищої освіти (приватного фінансування вищої освіти), особливо поза межами країн Організації економічного співробітництва та розвитку;

5. Розбудова ринкових механізмів в управлінні вищою освітою за посередництвом системи індикаторів ефективності освітніх установ і конкурсного розподілу коштів;

6. Посилення уваги закладів вищої освіти на забезпеченні своєї якості у відповідь на зростаючі роль і значення транснаціональної вищої освіти, інституціональних рейтингів вузів і їхнього прагнення до відповідальності [5].

Міжнародний Індекс людського розвитку базується на трьох основних аспектах: довге і здорове життя; освіта і добробут населення. Тому, дуже важливим є кваліфікована підготовка кадрів на всіх рівнях освіти для сфери охорони здоров'я для підтримки основних принципів розвитку здорового громадянського суспільства в Україні

Стратегія розвитку охорону здоров'я України до 2030 р. (проект) зазначає наступні основні пріоритети щодо майбутнього розвитку людських ресурсів галузі:

1. Медична освіта та наука відповідає європейським стандартам.

2. Ефективна система лідерства та управління кадровими ресурсами охорони здоров'я.

3. Людиноорієнтованість є основним пріоритетом професійної діяльності працівників у сфері.

4. Професійне благополуччя працівників в охороні здоров'я [6].

Сучасні освітні програми мають враховувати тенденції та закономірності розвитку ринку праці, сприяти формуванню професійних навичок, затребуваних через 5–7 років в різних сферах та галузях економіки. Зокрема, на рис. 1. представлено різні групи соціальних навичок, на які створюють стабільний або зростаючий попит роботодавців згідно з результатами опитування компаній, які прийняли участь в проекті Всесвітнього економічного форуму «Future of Jobs Survey 2020».

Саме компетентністний підхід, покладений в основу освітніх програм закладів вищої освіти для фахівців сфери охорони здоров'я, надає змогу отримання професійних компетентностей для реалізації стратегічних завдань реформи медичної галузі та виходу вітчизняних фахівців на міжнародний ринок праці.

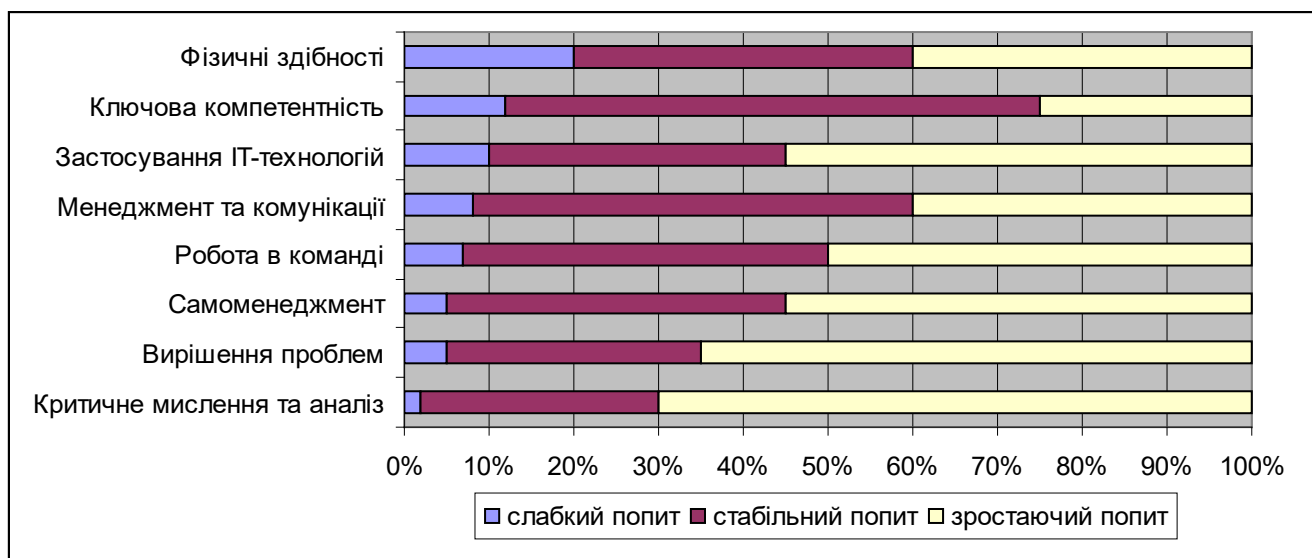

Рис. 1. Групи навичок зі зростаючим/спадним попитом до 2025 року згідно з опитуванням компаній різних країн, % опитаних компаній

Джерело: [7]

Кваліфікаційною вимогою для працевлаштування на посади керівників, професіоналів, фахівців у закладах охорони здоров'я в Україні є вища медична освіта рівня магістра, для окремих посад — медична освіта рівня бакалавра або молодшого спеціаліста. Зараз підготовка медичного персоналу здійснюється за спеціальностями галузі знань 22 «Охорона здоров'я». Основними за кількістю студентів і важливістю для підготовки професіоналів, фахівців і середнього медичного персоналу спеціальностями цієї галузі є: «Стоматологія»; «Медицина»; «Медсестринство»; «Фармація, промислова фармація»; «Педіатрія» [8].

За останні роки реформування відбулися зміни у підготовці фахівців для системи охорони здоров'я: підготовлено освітні програми у відповідності до міжнародних вимог, запроваджено обов'язковий міжнародний іспит з основ медицини для студентів-медиків; відбулося збільшення іноземних студентів в українських закладах вищої освіти; більше 14 закладів вищої освіти мають право на підготовку фахівців з спеціальності «Громадське здоров'я» на різних рівнях освіти; відкрито можливості до формування освітні компоненти до освітніх програм за медичними спеціальностями.

Стратегічним напрямом публічного управління щодо підготовки фахівців у сфері охорони здоров'я стала Стратегія розвитку медичної освіти (2019 р), яка передбачає реалізацію основних напрямів: розробка за участю міжнародних експертів нових стандартів підготовки лікарів на додипломному рівні; пріоритетний розвиток університетських клінік; підвищення вимог до вступників; підвищення рівня знання англійської мови викладачами; запуск нової моделі медичної інтернатури, запровадження лікарської резидентури; запровадження моделі фінансування медичної освіти, що базується на результатах діяльності; утвердження принципів академічної доброчесності; поліпшення якості наукових досліджень тощо [9].

Кількість громадян України, які здобувають вищу медичну освіту за лікарськими спеціальностями, упродовж тривалого часу є сталою. Певне

скорочення набору абітурієнтів, спричинене підвищенням вимог до їхньої підготовки, має місце з 2018 р., але воно не було критичним для системи охорони здоров'я.

На ринку праці можна спостерігати таку ситуацію. На 2020 рік укомплектованість медичних закладів України лікарями становитиме 81%, а середнім та молодшим медичним персоналом — 88,5% від потреби. Але є дисбаланс у комплектації за регіонами України. Так, майже 10 регіонів України не мають достатньої комплектації лікарів та медичного персоналу на 10 тис. населення (за нормативами Всесвітньої організації охорони здоров'я) і ситуація погіршується [10].

Пандемія COVID-19 та воєнний стан в Україні вказали на необхідні напрями розвитку системи охорони здоров'я в надзвичайних ситуаціях, надали змогу зробити фокус на окремі напрями підготовки кадрового складу та фахівців з окремих спеціальностей. В такі часи дуже доречною стала співпраця з міжнародними фахівцями та європейськими медичними асоціаціями.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновки щодо позитивних трансформації освітніх процесів у сфері охорони здоров'я за 2018–2021 рр. Публічні механізми регулювання цієї сфери надали можливість зробити потужні кроки у реформуванні підготовки фахівців медичної галузі. У сфері медичної освіти запроваджено поріг для вступу на медичні спеціальності, ухвалено постанову Кабінету Міністрів України про єдиний державний кваліфікаційний іспит для медиків. Також, продовжується робота щодо підвищення якості освіти за спеціальністю «Громадське здоров'я». Але залишаються ще важливі кроки щодо завершення реформування медичної освіти на всіх рівнях відповідно до європейських стандартів — для медсестринства, лікарів та управлінських кадрів. Військові дії на території України є ризиком для вчасної реалізації стратегій розвитку медичної галузі, а також можуть стати тривалим гальмом для подальшого реформування сфери охорони здоров'я в Україні.

Література

1. Биркович Т. І., Габорець Ю. Ю. Державне управління та інструменти підвищення рівня освіти фахівців охорони здоров'я. Наукові перспективи. 2020. № 5(5). С. 54–63.
2. Орлова Н. С. Механізми державного управління у реформуванні системи охорони здоров'я. Публічне адміністрування та національна безпека. 2019. № 6. doi: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2019-6-5377> (дата звернення: 22.05.2022).
3. Імас Є. В., Футорний С. М., Уряднікова І. В., Маслова О. В. Спеціальність Громадське здоров'я у закладах вищої освіти України: перспективи і шляхи впровадження. Спортивна медицина і фізична реабілітація. 2019. № 2. С. 8–12.
4. Короленко В. В., Юрочко Т. П. Кадрова політика у сфері охорони здоров'я України в контексті європейської інтеграції. Київ, 2018. 96 с.

5. Higher education development strategy in Ukraine for 2021–2031 (2020). URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/opublikovano-strategiyu-rozvitku-vishoyi-osviti-v-ukrayini-na-2022-2032-roki> (дата звернення: 22.05.2022).
6. Представлено проект стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року. Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками. URL: <https://www.dls.gov.ua/news/представлено-проект-стратегії-розви/> (дата звернення: 22.05.2022).
7. Future of Jobs Survey 2020, World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf (дата звернення: 22.05.2022).
8. Богдан Д., Бойко А., Василькова А. та ін. Кадрові ресурси системи охорони здоров'я в Україні: ситуаційний аналіз. Київ: Проект USAID «Підтримка реформи охорони здоров'я», 2019. 133 с.
9. Про схвалення Стратегії розвитку медичної освіти в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2019 р. № 95-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/95-2019-p#Text> (дата звернення: 22.05.2022).
10. Власенко Р. Шляхи подолання диспропорції кадрового забезпечення галузі охорони здоров'я на регіональному рівні. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2020. 9 с.

References

1. Byrkovych, T. I. and Haborets', Yu. Yu. (2020), «Public administration and tools to improve the education of health professionals», *Naukovi perspektyvy*, vol. 5(5), pp. 54–63.
2. Orlova, N. S. (2019), «Public administration mechanisms in health care reform», *Publichne administruvannya ta natsional'na bezpeka*, [Online], vol.6, available at: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2019-6-5377> (Accessed 22 May 2022).
3. Imas, Ye. V., Futornyj, S. M., Uriadnikova, I. V. and Maslova, O. V. (2019), «Specialty Public Health in Higher Education Institutions of Ukraine: Prospects and Ways of Implementation», *Sportyvna medytsyna i fizychna reabilitatsiia*, vol. 2, pp. 8–12.
4. Korolenko, V. V. and Yurochko, T. P. (2018), *Kadrova polityka u sferi okhorony zdorov'ia Ukrainy v konteksti ievropejs'koi intehratsii* [Personnel policy in the field of health care in Ukraine in the context of European integration], Kyiv, Ukraine.
5. Ministry of Education and Science of Ukraine (2020), «Higher education development strategy in Ukraine for 2021–2031», available at: <https://mon.gov.ua/ua/news/opublikovano-strategiyu-rozvitku-vishoyi-osviti-v-ukrayini-na-2022-2032-roki> (Accessed 22 May 2022).
6. State Service of Ukraine for Medicines and Drug Control (2021), «The draft strategy for the development of the health care system until 2030 is presented», available at: <https://www.dls.gov.ua/news/представлено-проект-стратегії-розви/> (Accessed 22 May 2022).
7. World Economic Forum (2021), «Future of Jobs Survey 2020», available at: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf (Accessed 22 May 2022).
8. Bohdan, D., Bojko, A. and Vasyl'kova, A. (2019), *Kadrovi resursy systemy okhorony zdorov'ia v Ukraini: sytuatsijnyj analiz* [Human resources of the health care system in Ukraine: situation analysis], *Proekt USAID «Pidtrymka reformy okhorony zdorov'ia»*, Kyiv, Ukraine.
9. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019), «Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On approval of the Strategy for the development of medical education in Ukraine», available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/95-2019-p#Text> (Accessed 22 May 2022).
10. Vlasenko, R. (2020), *Shliakhy podolannia dysproportsii kadrovoho zabezpechennia haluzi okhorony zdorov'ia na rehional'nomu rivni* [Ways to overcome the disparity in staffing in the health sector at the regional level], *Natsional'nyj instytut stratehichnykh doslidzhen'*, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 25.05.2022

Bochko Oleksandr

*Associate Professor of the Geodesy and Geoinformatics
Lviv National Environmental University*

Rii Ivan

*Associate Professor of the Geodesy and Geoinformatics
Lviv National Environmental University*

Zastulka Illia-Oleksandr

*PhD Student of the
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine;
Teacher of the Land Management Disciplines
Separated Subdivision of National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine” Mukachevo Agricultural College”*

DOI: 10.25313/2617-572X-2022-3-8057

PECULIARITIES OF INFORMATION AND ANALYTICAL SYSTEM OF NATURAL RESOURCES MONITORING

Summary. The state of functioning and development of the state environmental monitoring system and its compliance with current requirements have been analyzed. The troublesome issues of insufficient efficiency of this system due to the interaction of environmental monitoring entities, their tasks and fundamental principles of organization have been studied. The priority directions of the state ecological policy concerning creation of effective information and analytical system of monitoring of natural resources have been offered. The functioning of an effective information and analytical system of environmental monitoring is an integral part of state policy in the field of environmental protection.

The key purpose of environmental monitoring is collecting, storing and processing reliable and up-to-date information necessary to develop measures to prevent and reduce the negative consequences of changes in the environment. The importance of introducing an effective environmental monitoring system is of vital importance in the context of reforms of environmental management and protection. All indicators of environmental monitoring should become part of a single national network. It will include information on the state of air, surface, groundwater and marine waters, lands, soils, forests and biodiversity, as well as monitoring waste management, geological processes and the effects of temperature, noise, vibration, and radiation on people and the environment.

The environmental monitoring system is an integrated information system that should collect, store and process environmental information for departmental and comprehensive assessment and forecast of the environment, biota and living conditions, making sound recommendations for effective social, economic and environmental decisions at all levels of state executive power, improvement of relevant legislative acts as well as fulfillment of obligations of Ukraine on international agreements, programs, projects and activities.

Key words: environmental monitoring, GIS system, operational information, natural resources, land monitoring.

Problem setting. The purpose of the article is to assess the state of implementation and creation of information and analytical system for monitoring natural resources, in particular environmental monitoring. Viable monitoring of natural resources

requires the creation of a modern land monitoring system, namely the rational use, reproduction and protection of natural resources in accordance with European standards and requirements to ensure the compliance with environmental rights and ensure

free access to environmental information based on current information about their condition and its dynamics. Such an information system will allow reacting on time to any negative changes, taking appropriate measures to prevent them.

Analysis of the latest researches and publications. The analysis of scientific research shows us the insufficient study of general issues related to the creation of information and analytical system for monitoring natural resources, as well as problems of state regulation of environmental safety, especially at the state and regional levels. Thus, O. Kutsenko, A. Holikov, V. Lisnychyi, S. Romaniuk, M. Tomenko, V. Rebkal, O. Adamenko, H. Rudko, V. Medvediev, M. Klymenko, V. Patyka consider issues of public administration in their works. V. Shevchuk, H. Biliavskiy, O. Lazor, and others research theoretical principles and practical recommendations for improving the state regulation of environmental safety of regions and the creation of information and analytical system for monitoring natural resources.

The main material. Contemporary meaning of *environmental monitoring* can be considered as an analytical and information system, which covers the following major areas:

- 1) *monitoring* the state of the environment and the factors that affect certain elements of the environment;
- 2) *assessment and analysis* of the actual state of all components of the environment;
- 3) *forecasting* the state of the environment and assessing this state;
- 4) providing *scientific and information support for managerial decisions*.

Thus, the environmental monitoring system is a system of observation, collection, processing, transmission, storage and analysis of information on the state of the environment, forecasting its changes and developing scientifically sound recommendations for decision-making to prevent negative changes in the environment and adherence to environmental safety.

Establishing an effective information and analytical system for monitoring natural resources is an integral part of government environmental protection policies, aimed at ensuring citizens' constitutional right to a safe environment. The main thing in this direction of environmental monitoring is the collection, preservation and processing of reliable and operational reliable information necessary for the development and planning of measures to prevent and reduce negative impacts and changes in the environment.

Widespread use of contemporary information technology is crucial for economic development, effective management and improvement of the environment and people's living conditions. Geographic in-

formation technologies, remote sensing of the Earth and some others have been the most widely used to work with data that change in space and time.

Considering purpose, a geographic information system or geo-information system (GIS) is an information system that provides the collection, storage, processing, access, display and dissemination of spatially oriented data (spatial data).

From the point of view of software and information implementation, a geographic information system (GIS) is a set of electronic maps with symbols of objects on them, databases with information about these objects and software for easy work with maps and databases as a whole.

GIS technology is the technological basis for the creation of geographic information systems that allow you to implement the functionality of GIS.

Creation and development of GIS-technologies is one of the most essential areas of application of modern achievements of computer and space technology in various spheres of human life (economy, defense, environment, science, management, etc.).

Hundreds of thousands of geographic information systems are successfully operated worldwide. Diverse applications of geospatial information, continuous improvement of technical means, development of new technologies, international cooperation in creating global earth exploration systems imply that GIS technologies will soon find wider application in environmental activities, especially in the organization and operation of environmental monitoring systems.

It is important that GIS studies not only geographical information, but also all processes and phenomena on the earth surface, in the economy and in society. Mandatory features of GIS include spatial (coordinate) data binding; display of spatio-temporal relationships of objects; availability of information in databases about map objects; the ability to update databases quickly; creation of new information by analysis and synthesis of existing data; providing scientific support for managerial decisions.

Concerning environmental monitoring in Ukraine, the most common GIS platforms are Map-Info, ArcView and ArcInfo (ArcGIS), GeoDraw, ArcView, Map (GIS "Panorama"), Digitals, VNet-GIS, OKO and others. Each of them is constantly updated, so there are several versions at once. In this case, as a rule, the capabilities of the older version are fully implemented in the new one.

The main stages of solving problems of environmental monitoring using GIS are the following ones:

1. *Collect input material to solve the problem.*
2. *Selection or creation of a geographic information electronic map (GIS basics).* Due to the absence of a ready-made GIS suitable for solving the problem, we need to find a raster image of the desired area and conduct its digitization and vectorization.

It is better to use high-resolution aerial photographs.

3. *Filling the electronic map with cartographic and attributive information* — administrative units (boundaries of regions, districts, forests, etc.), addresses of enterprises and locations of other sources of pollution, species composition of flora and fauna, environmental monitoring points, etc. The information is entered into the attributes of the GIS map objects.

4. *GIS analysis of the environmental situation* — solving problems of data processing and analysis using GIS support, temporal and spatial analysis, forecasting the development of these processes, such as assessing surface water quality, possible impact of pollution sources and extreme weather conditions on air pollution air, analysis of the feasibility of the location of certain facilities, such as preschools in the relevant area, agricultural land, etc.

5. *Visualization of input data and the results of solving the problem* — using the capabilities of GIS in the visualization of both input data and research results: construction of thematic maps and charts, construction of three-dimensional static and moving images.

For most administrative regions of Ukraine and basins of large and medium rivers of Ukraine, geo-information systems for environmental monitoring and decision support for environmental man-

agement and control and integrated water resources management have been created and implemented, which contain relevant layers and data. The main scale is 1:500 000 and 1:200 000. For some regions, GIS environmental monitoring is created using more detailed scales: 1:100 000, 1:50 000, 1:10 000, etc.

The importance of establishing an effective information and analytical system of environmental monitoring is especially significant in the context of environmental management and protection reforms, where the need to coordinate the activities of executive bodies to harmonize legislation and effective environmental monitoring should be considered. In addition, the unsatisfactory state of environmental monitoring is identified as a threat to national environmental security. The procedure for creating and operating an automated information system in the system of natural resource use is determined by the central executive body, which ensures the formation of state policy in the field of environmental protection.

Ensuring the functioning of a single monitoring system is a rather complex task that requires solving a number of both organizational and technical issues. In accordance with the functional tasks (obtaining and storing primary data; processing, analysis and submission of information; assessment, control and planning of measures to improve certain

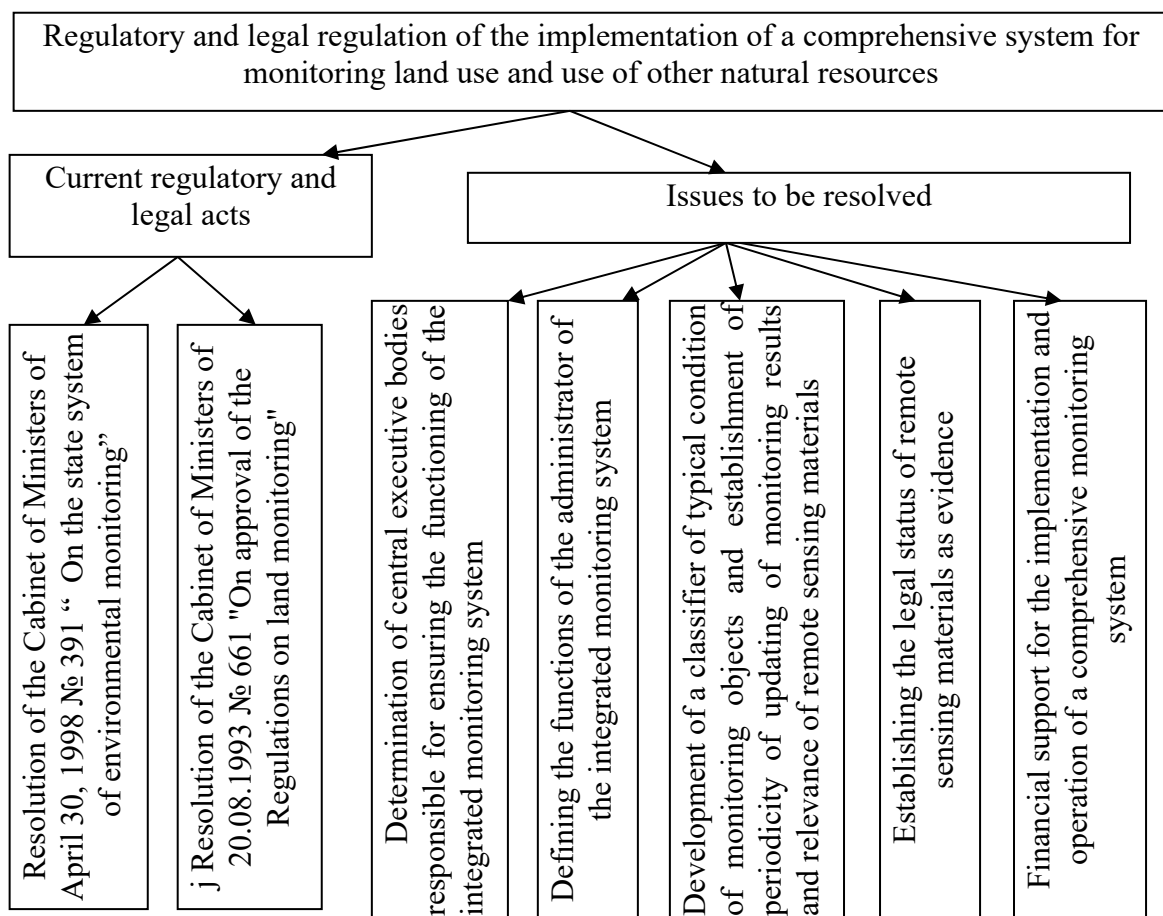

Fig. 1. System of monitoring land use and use of other natural resources

components of the environment) should implement a system of regulatory regulation of integrated monitoring of land use and other natural resources. It is shown in Figure 1.

Introduction of the Normative and legal complex system of monitoring of land use and use of other natural means provides maintenance of development of the uniform state system of monitoring of the environment directed on:

- increasing the efficiency of its operation;
- providing executive authorities, local governments and the population with timely and reliable information about the state of the environment, increasing the level of citizens' environmental knowledge;
- determination of common priorities during the planning of actions of the subjects of the monitoring system;
- creation of a single network of observations;
- technical re-equipment and improvement of regulatory and methodological support of the monitoring system; coordination of elements of information technologies used by the subjects of the monitoring system.

The organizational structure of the environmental monitoring system is determined by a number of documents, in particular the Resolution of the

Cabinet of Ministers "On approval of the regulations on the state environmental monitoring system" [2].

A coordination mechanism has been put into place so as to coordinate the work of eleven bodies involved in the monitoring system. The Interdepartmental Commission for Environmental Monitoring has been established to coordinate the activities of ministries and agencies, determine the basic principles of state policy on the development of environmental monitoring, and ensure its functioning based on a single regulatory and methodological support from the Cabinet of Ministers of Ukraine [3]. Figure 2 shows the subjects of the integrated monitoring of natural resources.

The environmental monitoring system is based on the use of existing organizational structures of the subjects of monitoring and operates on the basis of combining information with a single organizational and regulatory support. Relationships between the subjects of the monitoring system are based on mutual information support of decisions in the field of environmental protection, coordination of actions during planning, organization and joint activities, effective use of existing organizational structures, means of environmental monitoring and computerization of activities.

Conclusions. Environmental monitoring system as an important part of public administration of

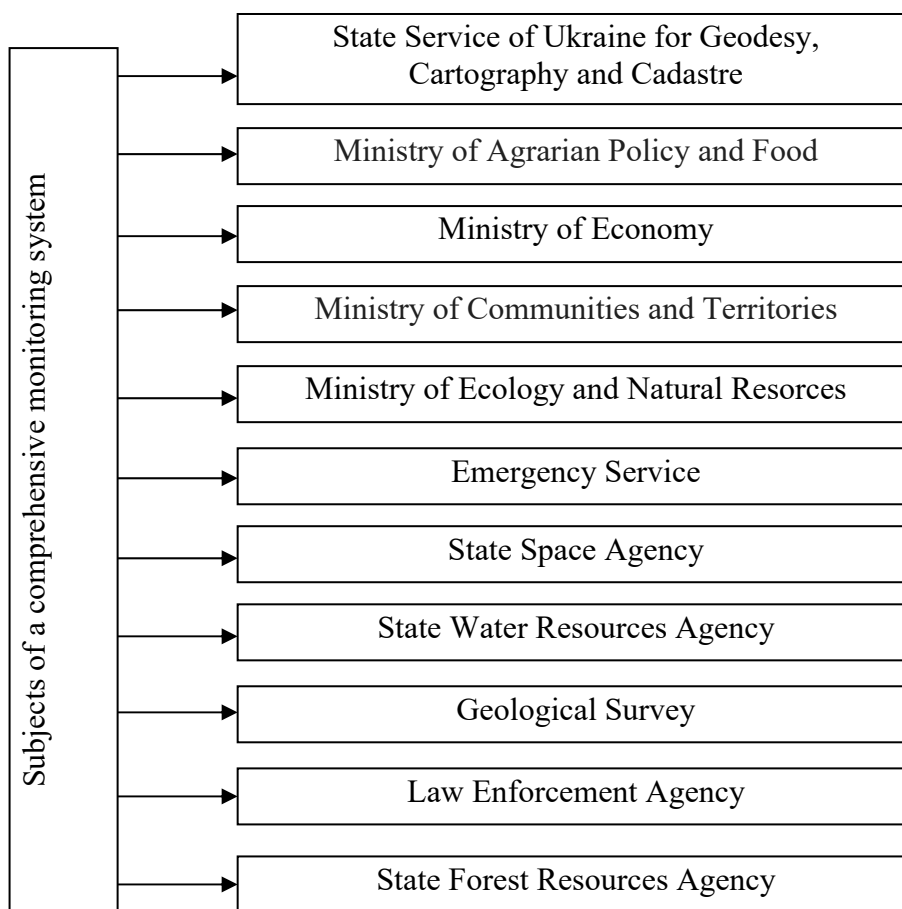

Fig. 2. Subjects of integrated monitoring of natural resources

environmental safety and sustainable development policy, implementation of international obligations of Ukraine in the field of environmental protection needs to be improved, especially in the introduction of modern technologies of geographic information systems and remote sensing.

One of the tasks is the organization of automated environmental monitoring, based on the creation and application of computer technology for the rapid collection, processing and transmission of data from a large number of remote and distributed over a large area. Increasing the efficiency of the information and analytical system at the legislative level, one should implement common approaches to the formation of the government environmental monitoring system information resources on the state of the environment, create and maintain a single electronic database on natural and man-made objects, methods and equipment of the environmental

monitoring system in accordance with the Association Agreement between Ukraine and the EU. It is necessary to improve the integrated assessment and forecast changes in the state of the environment applying modern geographic information systems, remote sensing technologies, geospatial data analysis, thematic mapping and forecasting.

Reforming the state environmental monitoring system will significantly expand opportunities of Ukraine for international cooperation in the field of environmental protection. One of the key innovations will also be the flexibility of the updated environmental monitoring system and synchronization with the current needs of society. Based on the monitoring data, the authorities will be able to make sound management decisions and more effectively take into account the environmental component in the development and approval of state planning documents.

Literature/References

1. Electronic resource. URL: https://docs.google.com/presentation/d/1_WPSeaMOBOfLRyolIyHiNWoeA-QQZ26qF/edit#slide=id.p3
2. On approval of the Regulations on the state environmental monitoring system: the Cabinet of Ministers of Ukraine; Resolution, Regulations of March 30, 1998, № 391. [Electronic resource]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/391-98-%D0%BF>.
3. On the establishment of the Interdepartmental Commission on Environmental Monitoring: Cabinet of Ministers of Ukraine; Resolution, Regulations of November 17, 2001. № 1551. [Electronic resource]. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1551-2001-%D0%BF>
4. Holovin V. Information and logical structure of the regional environmental monitoring system. Ecology of the environment and safety of life. 2004. № 5. P. 83–86.
5. Normative document. The only interdepartmental guide for the organization and implementation of state water monitoring. Under the leadership of V. Bilohurov. Ministry of Energy of Ukraine. Kyiv, 2001. 54 p.
6. Guiding normative document 211.0.6.102–02. Nomenclature and designation of structural elements of the state system of environmental monitoring. Ministry of Energy of Ukraine. Kyiv, 2002. 13 p.
7. Normative document 211.0.8.107–05. Methodical recommendations on the creation of environmental monitoring systems at the regional level. Ministry of Environment of Ukraine. Kyiv, 2005. 35 p.

Стаття надійшла до редакції 09.06.2022

UDC 338.48

Uhodnikova Olena

PhD, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Tourism and Hospitality Business

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Угоднікова Олена Ігорівна

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри Туризму та готельного господарства

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

ORCID: 0000-0003-2218-0041

Tonkoshkur Maksym

PhD, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Tourism and Hospitality Business

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Тонкошкур Максим Васильович

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри Туризму та готельного господарства

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

ORCID: 0000-0003-2079-0364

DOI: 10.25313/2617-572X-2022-3-7976

TECHNOLOGIES OF TOURIST ACTIVITY AND PUBLIC MARKETING

ТЕХНОЛОГІЇ ТУРИСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПУБЛІЧНИЙ МАРКЕТИНГ

Summary. The article is devoted to topical issues of tourism development. Some aspects and specific characteristics of tourism development are considered. The analysis allowed to determine possible directions of development of tourist activity by the formation of unique tourist offers based on the analysis of tourist potential of a tourist destination. The key trends in the development of tourism in the world are highlighted. Today, tourism is one of the important areas of the economy in many countries around the world. The industry's contribution to world GDP in 2019 was 10.4%, in 2020 due to the coronavirus pandemic it decreased to 5.5%. Therefore, it is necessary to develop new management models and tourism development programs to return the industry to its position in 2019, as well as to improve them in the future. In particular, some trends in the development of tourism in different countries were analyzed, which allowed making a comprehensive description of trends in the tourism market. An important component of the development of tourism is the formation of its own attractive tourist image. The image of the destination is of fundamental importance in attracting investors and consumers of tourism products. At the level of tourism marketing in the country, the creation of its favorable image becomes a state task, the solution of which largely determines the success of the tourist complex. Based on the analysis of trends in the tourism market, elements of marketing promotion that are characteristic of developing tourist destinations were identified. Among such tourist destinations was Albania – a tourist destination was described as a destination that was not in high demand due to outdated material and technical base and geopolitical situation in the country, one of the few traditional Muslim countries in Europe, attracting tourists with unique nature and rich nature a combination of recreational beach tourism and cultural and historical monuments that accompany the tourist at every turn. The analysis of the tourist potential of the country allowed to determine the features of tourist activity in the country. Based on the analysis, the article highlights the main mechanisms for the development of tourism, in particular: branding of tourism; creating a positive image of tourist destinations; increasing the environmental friendliness of tourism activities; promoting the recovery of demand for tourist destinations.

Key words: tourism activity, tourism, marketing, marketing communications.

Анотація. Стаття присвячена актуальним питанням розвитку туристичної діяльності. Розглянуто окремі аспекти та специфічні характеристики розвитку туристичної діяльності. Аналіз дозволив визначити можливі напрями розвитку туристичної діяльності шляхом формування унікальних туристичних пропозицій на основі аналізу туристичного потенціалу туристичної дестинації. Виділено ключові тенденції розвитку туристичної діяльності у світі. На сьогодні туристична діяльність є одним з важливих напрямків економіки у багатьох країнах світу. Внесок індустрії у світовий ВВП у 2019 році становив 10,4%, у 2020 році через пандемію коронавірусу він скоротився до 5,5%. Тому необхідно розробляти нові моделі управління та програми розвитку туристичної діяльності, аби повернути галузь на позиції 2019 року, а також покращувати їх у майбутньому. Зокрема, проаналізовано окремі тенденції розвитку туристичної діяльності різних країн світу, що дозволило зробити комплексне описання трендів туристичного ринку. Важливою складовою розвитку туристичної діяльності є формування власного привабливого туристичного іміджу. Імідж дестинації має принципове значення в залученні інвесторів і споживачів турпродукту. На рівні туристичного маркетингу країни створення її сприятливого іміджу стає державним завданням, вирішення якого багато в чому визначає успішність розвитку туристичного комплексу. На основі аналізу трендів туристичного ринку було виділено елементи маркетингового просування, які характерні для туристичних дестинацій, що розвиваються. Серед таких туристичних дестинацій було виділено Албанію – туристична дестинація була охарактеризована як дестинація, що раніше не мала високого попиту через застарілість матеріально-технічної бази та геополітичну ситуацію у державі, одна з небагатьох традиційних мусульманських країн Європи, що приваблює туристів самобутньою природою та багатою історією, поєднанням рекреаційного пляжного туризму та культурно-історичних пам'яток, що супроводжують туриста на кожному кроці. Аналіз туристичного потенціалу країни дозволив визначити особливості туристичної діяльності в країні. На основі проведеного аналізу у статті виділено основні механізми розвитку туристичної діяльності, зокрема: брендинг туристичної діяльності; створення позитивного іміджу туристичних дестинацій; підвищення екологічності туристичної діяльності; сприяння відновлення попиту туристичних дестинацій.

Ключові слова: туризм, туристська діяльність, маркетинг, маркетингові комунікації.

Formulation of the problem. The processes of integration and globalization of world economic relations require modern mechanisms for the effective organization and management of a complex socio-economic and industrial and environmental system, which is tourism. In such conditions, development, in general, depends on the peculiarities of the development of tourism enterprises, destinations, and demand for tourism products, which determines the ability of a certain to meet the needs of tourists. Today, tourism is one of the important areas of the economy in many countries around the world. The industry's contribution to world GDP in 2019 was 10.4%, in 2020 due to the coronavirus pandemic it decreased to 5.5% [1]. Therefore, now more than ever, it is necessary to develop new management models and tourism development programs to return the industry to its position in 2019, as well as to improve them in the future. Question: what needs to be done in the long run, how to manage the life processes of the tourism industry — are the main the world practice of development planning tourist activity.

Analysis of recent research and publications. Issues of tourism development are relevant, so the solution to this issue is devoted to many scientific papers, in particular, such issues were dealt with by scientists such as Golovchan A. I. [1], experts GSTC-D [2], N. V. Korzh, D. I. Basyuk [3], A. A. Mazaraki, T. I. Tkachenko, S. V. Melnichenko [4], Russell M. [5], P. D. Guidry, J. D. Waters, R. and D. Saxton G. [6] and others.

Formulation of the goals of the article (task statement). The purpose of the article is to form

proposals for the introduction of modern management and marketing mechanisms in the tourism system.

The objectives of the research are:

- definition of features of development of tourist activity,
- identification of trends in tourism,
- assessment of marketing mechanisms for implementation in the processes of tourism development.

Presenting main material. The development of tourism activities is made possible by reducing the negative consequences of the development of the tourism industry and the most effective use of the positive effects of tourism activities. In order to establish the main directions of development of any tourism activity, it is necessary to conduct, study, evaluate and have appropriate documentation on possible environmental impacts.

The role of environmental certification is to have the necessary data on the use of natural resources (air, water, soil, forest resources, etc.), secondary resources (electricity, fuel, lubricants, fuel oil) [1–2].

Now, the possibility of developing the tourist activity of large and small cities is promising. After all, during the pandemic on the crown viral infection, tourism was suspended and began its recovery recently. Despite the weakening of quarantine measures, the dangers of the virus should not be completely ignored. Now promising from the point of view of tourism will be the development of activities that allow you to safely visit historical sites and attractions.

To ensure a new level of tourism, most countries have introduced an environmental passport, which

is an important state document that allows detailed and differentiated analysis of the causes of environmental change due to the impact of industrial and economic activities [3].

Ecological certification is carried out to create an economic and legal mechanism for the implementation of the enshrined right of citizens to a safe environment.

In general, the environmental passport is an official document developed to ensure public registration of objects that adversely affect the environment, control over environmental safety, prevention, and elimination of negative impacts [4].

In addition to the above prospects for the development of tourism, it is necessary to constantly improve the infrastructure and material and technical base of tourist facilities located in these places. Hotels that receive visitors as consumers of tourist services need to constantly improve the level of equipment, introduce more and more comprehensive services, and conduct continuous training of staff [5].

An important component of the development of tourism is the formation of its own attractive tourist image. The image of the destination is of fundamental importance in attracting investors and consumers of tourism products. At the level of tourism marketing in the country, the creation of its favorable image becomes a state task, the solution of which largely determines the success of the tourist complex.

The tourist image of the country is formed, first, by the mass media, which often impose a negative tourist image of the country. As a result of the media, the country's tourist image may be replaced by a political image, which adversely affects the promotion of the national tourism product. There are a number of examples of countries that are characterized by different socio-economic systems and political systems and relevant images but have a positive tourism image. For example, the United Arab Emirates, adheres to the policy of Islamization and supports the monarchical system of the emirs, but has formed a positive image of a country attractive to tourists. Another example is Italy, which is constantly exposed to the world's chronic crime (Sicilian Mafia), unfavorable environmental conditions (landfill saturation), illegal migration and segregation of migrants, immoral behavior of politicians (cases against Silvio Berlusconi) and preserves the country for tourist visits [6].

The third example is Cuba, which, being politically and economically isolated from developed countries, remains a desirable destination for tourists from these same countries (USA, Canada, Great Britain, Spain, Germany). Other examples can be given [6].

Forming a positive image of tourist destinations requires the use of special methods, the main of

which is branding. In the field of tourism business, a brand is understood in a narrow sense — as a sign, symbol, word, or combination that helps consumers distinguish between goods or services of different companies, which together are perceived as a well-known brand or company that occupies in the minds and psychology of consumers place among many like-minded.

This is not the case with regional or geographical brands, which play an important role in the promotion and development of tourist destinations. In the imagination of a potential tourist, a destination is associated with specific images that are associated with the specialization of the destination in certain types of tourism and position it as a specific object. Some brands are “promoted” through tourism, but in the end, becoming the calling card of the destination, helps it advance in the tourism market, and increases its popularity and attractiveness.

To analyze the ways of implementing effective marketing mechanisms in the development of tourism, we analyze the tourism activities of one of the European countries, which is currently beginning to actively develop the tourism industry. Every year, tourist destinations are gaining popularity, which was not in high demand due to the outdated material and technical base and the geopolitical situation in the country. One of the most popular tourist destinations in recent years is Albania.

Albania is a small country located in the western part of the Balkan Peninsula. It is one of the few traditional Muslim countries in Europe. The territory of Albania is bordered by the Adriatic and Ionian Seas. The country borders Serbia in the northeast, Montenegro in the northwest, Greece in the south, and Macedonia in the east.

Albania attracts tourists with its unique nature and rich history, a combination of recreational beach tourism, and cultural and historical monuments that accompany tourists at every turn. For the past three thousand years, Albania has been part of Ancient Greece, the Roman Empire, Byzantium, and the Ottoman Empire, which has left its mark on its culture and architecture.

For a long time, the country was quite closed and only now Albania is gradually opening to tourists. Most foreign travelers are still wary of traveling to Albania, but it is an incredible destination with huge tourist potential, which is developing every year.

One of the main factors in the tourist attractiveness of Albania as a holiday destination is the climate. The climate in the country is dominated by continental, in the north, and Mediterranean climate in the south. Summer in the country lasts about 5 months, begins around the end of April, and ends in mid-October. The hottest month is July, in the southern parts of the country the maximum temperature is about 33 degrees. Winter in Albania

is also quite warm, the average temperature during the day is 12 degrees, and at night the temperature drops to 7–8 degrees [8].

The water temperature in the sea on the surface is: in February from 7 °C in the north to 13 °C in the south, in August from 24 to 26 °C [7].

In addition to beach holidays, the tourist activities of Albania are formed by many natural destinations. The country's national parks include 14 national parks and one marine park. They cover an area of 2106.6 km² or about 6.7% of the total territory of the state. Most of Albania's national parks have preserved pristine nature reserves that are untouched and accessible for ecological nature research and tourist routes. [10]

As for beach holidays, Albania has a large selection of beaches: pebble, sand, rocks, crystal clear, or excessive saltwater. The best beaches in Albania are: Albanian Riviera is the name of a part of the coast with steep shores in southwestern Albania, Palasa Beach is a new beach that has begun to develop, the underlying surface is pebbles, Gjipe Beach is a combination of a canyon and rocks yellow, the beach is in demand for camping, Jala Beach and Livadhi Beach are pebble and pebble beaches surrounded by small mountains, Porto Palermo Castle Plazhi is a beach near the ruins of Porto Palermo [9].

In addition to beach holidays, Albania has the potential to develop this type of tourism as a spa resort that uses the healing properties of mineral and thermal springs of various origins.

One of the most popular among vacationers in Albania are the thermal springs of Bilaj, which are unique in chemical composition, the composition of water includes minerals and useful compounds. Health resorts are located near Tirana, so they are especially popular with both locals and travelers. Bilyai spring water is taken from the Ayshem River. The water temperature sometimes rises to 55 degrees. The sources treat diseases such as rheumatism, and diseases of the nervous system and skin [11].

The second most popular is the thermal springs near the city of Elbasan, which are quite old springs, the healing power of which was used by the Romans. Treatment in the springs helps to cure diseases of the stomach, skin, and respiratory tract. In addition to medical procedures, spa treatments, and cosmetic and cosmetic services are provided [12].

In the resorts of Vronomero thermal waters enriched with minerals, treat diseases of the gastrointestinal tract and help to recover from surgery and disease. Near Peshkopiya sulfate sources help with diabetes, gastrointestinal diseases, skin rashes, lung problems, and other diseases [13].

An important part of Albania's tourist attraction as a tourist destination is the country's rich history,

and many architectural and monumental monuments.

The country's most notable monument is the Monument to Mother Albania, a 12-meter statue located in the National Cemetery of the Martyrs of Albania in Albania, which was laid in 1971. The statue represents the country as a mother, guarding the eternal sleep of those who gave their lives for it [12].

Fortresses and castles of Albania, preserved from ancient times, can have a high tourist attraction. In particular, the most famous historical buildings include the castle of Porta Palermo (built during the Ottoman period during the reign of Ali Pasha), Rozafa Fortress (founded by the Illyrians, then restored by the Venetians and rebuilt by the Ottomans, inside the fortress preserved several buildings and ruins), Pre Castle medieval castle of the 15th century, was in the 6th century during the reign of the Byzantine Emperor Justinian) [13].

The World Tourism Organization and its members see great potential for Albania as a center of tourism that needs to be developed. The WTO has recommended that Albania choose a new strategy for tourism development in the southern regions. According to the organization, Albania should develop its own model of marketing positioning and development of tourism, in contrast to the Croatian and Montenegrin. Due to the long coastline, many healing springs, and mountains, the country needs to put pressure not only on beach holidays but also on spa and mountain tourism. It is a comprehensive approach to the development of tourism in Albania, that will help expand the material and technical base of resorts, improve the quality of service, and increase the range of services.

Thus, due to the mild Mediterranean climate and many architectural monuments of antiquity and the Middle Ages, the country has a huge tourist potential and is an attractive region for travelers, there are all conditions for tourism, which was proved by marketing analysis of resort potential. formation of unique tourist offers.

Conclusions. Thus, considering the above data, it can be noted that at the moment the main promising areas in the development of tourism are:

- branding of tourist activity;
- creating a positive image of tourist regions;
- increasing the environmental friendliness of tourism;
- promoting the recovery of demand for tourist destinations.

The development of tourism will contribute to increasing the share of world GDP from tourism, which will have a positive impact on the world economy and the region.

Literature

1. Головчан А. І. Теоретикометодичні підходи до оптимізації розвитку туризму в дестинаціях / А. І. Головчан // Вісник ДІТБ. 2011. № 15. С. 139–145.
2. Глобальные критерии устойчивого туризма для дестинаций (GSTC-D). URL: <http://www.gstccouncil.org/en/docs/category/39-criteria-for-destinations.html> — Назва з титулу екрану.
3. Управління туристичними дестинаціями: підручник / Н. В. Корж, Д. І. Басюк. Вінниця: «ПП» ТД Едельвейс і К», 2017. 322 с.
4. Мазаракі А. А. Туристичні дестинації (теорія, управління, брендинг): монографія / А. А. Мазаракі, Т. І. Ткаченко, С. В. Мельниченко та ін.; за заг. ред. А. А. Мазаракі. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. 388 с.
5. Russell M. Marketing education: A review of service quality perceptions among international students // International Journal of Contemporary Hospitality Management. 2005. Vol. 17, No. 1. P. 65–77. doi: <https://doi.org/10.1108/09596110510577680>
6. Guidry J. P. D., Waters R. D., Saxton G. D. Moving social marketing beyond personal change to social change: Strategically using Twitter to mobilize supporters into vocal advocates // Journal of Social Marketing. 2014. Vol. 4, No. 3. P. 240–260. doi: <https://doi.org/10.1108/JSOCM-02-2014-0014>
7. Албанія (Вікіпедія). URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BB> — Назва з титулу екрану.
8. Пляжі Албанії. URL: http://travelby.com.ua/country/albaniya/top_pliazhi_alba
9. Термальні курорти Албанії. URL: <https://konti.travel/services/turisticheskie>
10. Мати Албанія (монумент). URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9>
11. Історико-культурні туристичні ресурси країни. URL: <http://tourlib.net/statti>
12. Історія туризму в Албанії. URL: tourlib.net/books_history/makarenko9.htm — Назва з титулу екрану.
13. Готелі Албанії. URL: <https://www.booking.com/hotel/al/promenade.ru.html>

References

1. Holovchan A. I. Teoretykometodychni pidkhyody do optymizatsii rozvytku turyzmu v destynatsiakh / A. I. Holovchan // Visnyk DITB. 2011. No 15. S. 139–145.
2. Hlobalnye kryteryu ustoichyvoho turyzma dlia destynatsyi (GSTC-D). URL: <http://www.gstccouncil.org/en/docs/category/39-criteria-for-destinations.html> — Nazva z tytulu ekranu.
3. Upravlinnia turystychnymy destynatsiiamy: pidruchnyk / N. V. Korzh, D. I. Basiuk. Vinnytsia: “PP” TD Edelveys i K”, 2017. 322 s.
4. Mazaraki A. A. Turystychni destynatsii (teoriia, upravlinnia, brendynh): monohrafiia / A. A. Mazaraki, T. I. Tkachenko, S. V. Melnychenko ta in.; za zah. red. A. A. Mazaraki. K.: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, 2013. 388 s.
5. Russell M. Marketing education: A review of service quality perceptions among international students // International Journal of Contemporary Hospitality Management. 2005. Vol. 17, No. 1. P. 65–77. doi: <https://doi.org/10.1108/09596110510577680>
6. Guidry J. P. D., Waters R. D., Saxton G. D. Moving social marketing beyond personal change to social change: Strategically using Twitter to mobilize supporters into vocal advocates // Journal of Social Marketing. 2014. Vol. 4, No. 3. P. 240–260. doi: <https://doi.org/10.1108/JSOCM-02-2014-0014>
7. Albaniia (Vikipediia). URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BB> — Nazva z tytulu ekranu.
8. Pliazhi Albanii. URL: http://travelby.com.ua/country/albaniya/top_pliazhi_alba
9. Termalni kurorty Albanii. URL: <https://konti.travel/services/turisticheskie>
10. Maty Albaniia (monument). URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9>
11. Istoryko-kulturni turystychni resursy krainy. URL: <http://tourlib.net/statti>
12. Istoriia turyzma v Albanii. URL: tourlib.net/books_history/makarenko9.htm — Nazva z tytulu ekranu.
13. Hoteli Albanii. URL: <https://www.booking.com/hotel/al/promenade.ru.html>

Стаття надійшла до редакції 28.04.2022

УДК 35.071

Демидкін Олег Сергійович
аспірант

Полтавського державного аграрного університету

Демидкин Олег Сергеевич
аспирант

Полтавского государственного аграрного университета

Demydkin Oleh

Postgraduate student of the

Poltava State Agrarian University

DOI: 10.25313/2617-572X-2022-3-8041

ПЛАТФОРМА «ДІЯ» ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

ПЛАТФОРМА «ДИЯ» КАК ИНСТРУМЕНТ РЕАЛИЗАЦИИ ПОЛИТИКИ ЦИФРОВИЗАЦИИ ОБЩЕСТВА В УКРАИНЕ

PLATFORM «DIIA» AS A TOOL FOR IMPLEMENTING THE POLICY OF DIGITALIZATION OF SOCIETY IN UKRAINE

Анотація. У даний час Україна впевнено виконує цільову програму щодо цифровізації суспільства та найрізноманітніших сфер діяльності, тим самим покращуючи доступність кожної людини до отримання інформації. Політика цифровізації суспільства передбачає здійснення заходів комплексної дії, здатних впливати на економічну, соціальну, науково-технічну та інші сфери суспільного життя, розвиток цифрових інфраструктур, набуття громадянами цифрових компетенцій. Такі продукти цифровізації, як платформа «Дія», уже змінюють життя українських громадян і важливо зрозуміти яким чином це відбувається, щоб спланувати подальші дії уряду щодо цифровізації суспільства. Нормативно-правове забезпечення політики цифровізації сприяло формуванню чітких її принципів, дотримання яких на практиці є проблематичним. Попри це, цифровізація проникає в публічну сферу, де вона проявляється в таких формах як електронна демократія, цифрове робоче місце, Open data, блокчейн та цифрові платформи. Аналіз використання цифрової платформи «Дія» виявив її переваги і недоліки, що матиме значення для подальшого удосконалення як самого цифрового продукту, так і організації його використання в публічній сфері. При виваженому державному підході цифрові технології будуть стимулювати розвиток відкритого інформаційного суспільства як одного з істотних факторів демократизації, економічного зростання, а також підвищення якості життя громадян. Інтеграція України до європейських і глобальних інформаційних систем та інфраструктури є результатом системного впровадження інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій. Основними завданнями України у сфері цифровізації є подолання інституційних бар'єрів, започаткування проєктів цифрових трансформацій національного рівня, залучення інвестицій, стимулювання розвитку цифрових інфраструктур та формування потреб щодо використання цифрових технологій громадянами.

Ключові слова: інформаційна система, цифровізація суспільства, платформа «Дія», цифрова технологія, державне управління.

Аннотация. В настоящее время Украина уверенно выполняет целевую программу по цифровизации общества и разнообразных сфер деятельности, тем самым улучшая доступность каждого человека к получению информации. Политика цифровизации общества предусматривает осуществление мер комплексного действия, способных влиять на экономическую, социальную, научно-техническую и другие сферы общественной жизни, развитие цифровых инфраструктур, приобретение гражданами цифровых компетентностей. Такие продукты цифровизации, как платформа «Дия», уже меняют жизнь украинских граждан и важно понять каким образом это осуществляется, чтобы спланировать дальнейшие действия правительства по поводу цифровизации общества. Нормативно-правовое обеспечение политики цифровизации содействовало формированию четких ее принципов, соблюдение которых на практике является проблематичным. Несмотря на это, цифровизация проникает в публичную сферу, где она проявляется в таких формах, как электронная

демократія, цифрове робоче місце, Open data, блокчейн і цифрові платформи. Аналіз використання цифрової платформи «Дія» дозволив виявити її переваги та недоліки, що має значення для подальшого удосконалення як власне цифрового продукту, так і організації його використання в публичній сфері. При зваженому державному підході цифрові технології будуть стимулювати розвиток відкритого інформаційного суспільства як одного з суттєвих факторів демократизації, економічного зростання, а також підвищення якості життя громадян. Інтеграція України в європейські та глобальні інформаційні системи та інфраструктури є результатом системного впровадження інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій. Основним завданням України в сфері цифровізації є подолання інституційних бар'єрів, впровадження проектів цифрових трансформацій національного рівня, залучення інвестицій, стимулювання розвитку цифрових інфраструктур і формування потреб використання цифрових технологій у громадян.

Ключові слова: інформаційна система, цифровізація суспільства, платформа «Дія», цифрова технологія, державне управління.

Summary. Currently, Ukraine is confidently implementing a targeted program to digitize society and a variety of activities, thereby improving everyone's access to information. The policy of digitalization of society provides for the implementation of measures of integrated action that can affect the economic, social, scientific, technical and other spheres of public life, the development of digital infrastructures, the acquisition of digital competencies by citizens. Digitization products such as the Diya platform are already changing the lives of Ukrainian citizens, and it is important to understand how this is happening in order to plan the government's next steps in digitizing society. Regulatory and legal support of digitalization policy has contributed to the formation of clear principles, compliance with which is problematic in practice. Nevertheless, digitalization is penetrating the public sphere, where it manifests itself in forms such as e-democracy, digital workplace, Open data, blockchain and digital platforms. Analysis of the use of the digital platform «Action» revealed its advantages and disadvantages, which will be important for further improvement of both the digital product and the organization of its use in the public sphere. With a balanced state approach, digital technologies will stimulate the development of an open information society as one of the essential factors of democratization, economic growth, as well as improving the quality of life of citizens. Ukraine's integration into European and global information systems and infrastructure is the result of the systematic implementation of information and communication and digital technologies. Ukraine's integration into European and global information systems and infrastructure is the result of the systematic implementation of information and communication and digital technologies. The main tasks of Ukraine in the field of digitalization are overcoming institutional barriers, launching digital transformation projects at the national level, attracting investment, stimulating the development of digital infrastructures and creating needs for the use of digital technologies by citizens.

Key words: information system, digitalization of society, platform Diia», digital technologies, public administration.

Постановка проблеми. Розвиток цифрового суспільства в Україні є динамічним процесом і прискорення переходу суспільства до цифрових технологій вимагає не лише нових інженерних знань, а й навчання та використання стимулів щодо впровадження таких технологій в українських секторах економіки, а також в сфері державного управління з метою покращення ефективності їх діяльності, конкурентоспроможності та благополуччя населення. Політика цифровізації суспільства передбачає здійснення заходів комплексної дії, здатних впливати на економічну, соціальну, науково-технічну та інші сфери суспільного життя, розвиток цифрових інфраструктур, набуття громадянами цифрових компетенцій. Такі продукти цифровізації, як платформа «Дія», уже змінюють життя українських громадян і важливо зрозуміти яким чином це відбувається, щоб спланувати подальші дії уряду щодо цифровізації суспільства. Тому дослідження результативності платформи «Дія» є своєчасним і актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвитку цифровізації та її проблемам останнім часом присвячується все більше наукових робіт економічного, соціального, правового та управлінського

характеру. Зокрема доктор політичних наук О. Соснін зосереджує увагу на питаннях інтелектуальної власності на цифрові продукти та впливу цифровізації на суспільство, простежуючи її еволюцію [1]. Учені все не знайшли спільного бачення як щодо змісту цифровізації [2; 3], так і щодо її ролі в розвитку сучасного суспільства [4; 5]. Дж. Скотт, наприклад, відзначаючи, що цифровізація є кожним роком стає все витонченішою, застерігає, що при цьому виявляються, як мінімум, два ризики: «...дегуманізація і втрата конфіденційності із загрозою безпеці даних і «керіваністю» [6]. Тож процеси цифровізації потребують подальшого осмислення та вивчення впливу цифрових інструментів на суспільство.

Метою дослідження є окреслення основних принципів цифровізації суспільства та виявлення переваг і недоліків використання цифрової платформи «Дія» у публичній сфері.

Виклад основного матеріалу. З метою прискореного розвитку інформаційного суспільства в Україні був прийнятий Закон «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», який одним з головних пріоритетів України визначає «...прагнення

побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкриті для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя» [7]. В останнє десятиліття в Україні спостерігається помітний прогрес у сфері цифрових послуг та в цілому в цифровізації багатьох суспільних взаємодій, економічних процесів, воєнної справи тощо.

У Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 рр. (далі — Концепція) цифровізацію тлумачать як «...насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливило інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює

кіберфізичний простір» [8]. Безумовно, така електронно-комунікаційна взаємодія означає, що партнерство і співробітництво у різних суспільних сферах має будуватися на основні принципів цифровізації. Однак, дотримання цих принципів залишається проблематичним (табл. 1).

У публічному управлінні цифровізація здійснюється в різних формах:

– *електронна демократія*. В Україні електронна демократія перебуває на початковому етапі розвитку і тісно пов'язана із суспільно-політичними явищами. Головними складовими розвитку електронної демократії є: е-парламент, е-голосування, е-правосуддя, е-медіація (досудове вирішення спорів), е-референдуми, е-консультації, е-петиції, е-політичні кампанії, е-опитування. Одним з найбільш перспективних напрямів розвитку цифровізації публічного управління є електронне голосування виборців.

Це найпростіша форма електронної демократії, однак її реалізація містить велику кількість

Таблиця 1

Принципи цифровізації та проблеми їх дотримання в Україні

Принципи цифровізації	Проблеми дотримання принципів цифровізації
1. Рівний доступ до послуг, інформації та знань, що надаються на основі інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій	– неякісний інтернет-зв'язок; – залежність від зарубіжних програмних продуктів і технологій; – невисокий рівень доходів населення; – обмеженість доступу до інтернету в сільській місцевості
2. Створення переваг у різноманітних сферах повсякденного життя	– консерватизм систем охорони здоров'я та освіти; – переміщення ІТ-фахівців до зарубіжних компаній; – поширення кібер-злочинності; – поглиблення економічної нерівності
3. Досягнення цифрової трансформації галузей економіки, сфер діяльності, набуття ними нових конкурентних якостей та властивостей	– економічна корупція; – паралельне використання електронного та паперового документообігу; – знеособленість спілкування; – зменшення можливості встановити відповідальність
4. Створення контенту, насамперед українського, відповідно до національних або регіональних потреб	– регіональна неоднорідність; – яскраво виражена двомовність населення (зменшується під впливом війни з Росією); – слабкість регіональних інформаційних систем; – недостатність професійних кадрів
5. Орієнтування на міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС, виходу на європейський і світовий ринок	– відсутність чітких перспектив вступу до ЄС; – несприйняття України як частини європейської спільноти; – мовні бар'єри
6. Стандартизація	– уніфікація стандартів; – недостатня участь фахівців в розробці міжнародних стандартів цифровізації
7. Підвищення рівня довіри і безпеки	– кібершахрайство; – витік персональних даних; – втручання в приватне життя; – відсутність надійних методів захисту інформації
8. Цифровізація державного управління	– опір всередині системи публічного управління; – політична упередженість; – «куміство»; – незадовільний зв'язок між реєстрами

Джерело: узагальнено автором на основі [8]

політичних та організаційних викликів. Водночас саме ця форма поступово впроваджується в різних країнах світу. Оснащення процесу голосування громадян електронними засобами є питанням оптимізації виборчих технологій в Україні. Електронне голосування та вибори за відповідних умов можуть бути більш чесними, прозорими та ефективними, ніж традиційні. Голосування через Інтернет полегшує доступ до процедури волевиявлення для значно більшої кількості громадян, підвищує загальну оперативність отримання результатів голосування, дає можливість скористатися своїм виборчим правом дистанційно. Можливість електронного голосування в Україні дозволить залучити до виборчого процесу набагато більшу кількість громадян, особливо молодь, що покращить репрезентативність та якість виборів [8];

- *цифрове робоче місце державного службовця.* Дозволяє забезпечити гнучкість щодо методів виконання посадових обов'язків державними службовцями, яка стимулює їх спільну роботу та взаємодію, підтримує децентралізовані та мобільні робочі середовища, передбачає вибір технологій для роботи. Перевагами цифрових робочих місць є зменшення витрат на апаратне забезпечення, офісні приміщення, відрядження;
- *Open data (відкриті дані).* Сприяє доступності інформації для її використання та розповсюдження будь-якою особою за умови дотримання правил атрибуції та/або подібної ліцензії (share-alike). Серед відкритих даних окрема увага приділяється відкритим державним даним як інструменту оцінки та контролю роботи органів державної влади. Відкриті дані публікуються як у вигляді неопрацьованих («похідних») даних, так і у вигляді структурованих даних з визначеними налаштуваннями. Відкриті дані доступні через відкриті програмні інтерфейси, однак до них не застосовуються обмеження, зумовлені торговими марками або авторськими правами;
- *блокчейн.* Як технологія довіри, блокчейн у державному секторі використовується для електронних референдумів, петицій, голосування та інших сервісів електронного урядування. Блокчейн забезпечує високоефективні механізми захисту цілісності та доступності інформації та дозволяє створювати повністю децентралізовані системи;
- *цифрові платформи.* Дозволяють прискорити виконання завдань, підвищувати ефективність публічного управління, зменшуючи вартість діяльності та час виконання. Державні органи використовують «цифрові» платформи для спрощення та оптимізації внутрішніх процесів, поліпшення взаємодії з громадянами та зменшення витрат. Державна цифрова платформа, на відміну від приватних, не орієнтована на отримання прибутку, оскільки створюється з

метою поліпшення надання державних послуг за рахунок цифровізації процесів [9].

Розглянемо сутність цифрової державної платформи «Дія» (скорочено від «Держава і я»), яка є програмним продуктом, розробленим Міністерством цифрової трансформації України у 2019 році і введеним у вжиток у 2020 році. Платформа «Дія» створена на основі концепції «Держава в смартфоні», головною ідеєю якої було створення можливості для комунікації громадянина з органами влади за допомогою телефона [10].

16 грудня 2019 р. було запущено бета-тест мобільного застосунку Дія, який надавав доступ зі смартфона до цифрового посвідчення водія та свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу. За півтори місяці бета-тестування застосунку Міністерство цифрової трансформації отримало заявки від 58 тисяч водіїв, з яких 32,5 тис. взяло участь у публічному бета-тестуванні, і вже 6 лютого 2020 року відбулася офіційна презентація застосунку «Дія» за участі вищого керівництва держави. 2 квітня було запущено портал державних послуг «Дія», на якому вже можна було отримати 27 державних послуг онлайн, також у квітні з'являються цифровий студентський квиток та електронні версії ID-картки та закордонного біометричного паспорта громадянина України. 2 червня у застосунку оновили налаштування та додали QR-сканер для зручного зчитування та верифікації документів і декілька разів було оголошено про підготовку до першого масштабного оновлення.

5 жовтня 2020 року Міністерство цифрової трансформації України презентувало масштабне оновлення Дії («Дія 2.0») — нові електронні послуги у застосунку та на порталі. До застосунку додали три нові документи, такі як свідоцтво про народження дитини, цифровий індивідуальний податковий номер та довідку внутрішньо переміщеної особи. Також у застосунку з'явилася можливість передачі копії документів із телефону, а також перегляду штрафів за порушення ПДР і боргів за виконавчими провадженнями.

За даними міністра цифрової трансформації України, на кінець 2021 року застосунком «Дія» користувалося понад 12 млн. українців, що майже у п'ять разів більше, ніж було у попередньому році (2,5 млн. осіб) [11]. У застосунку можна отримати 15 послуг та оформити 9 різних документів. 30 березня 2021 року Верховною Радою України було ухвалено закон, згідно з яким електронні паспорти у Дії зможуть застосовуватися на рівні із паперовими документами, починаючи із 23 серпня 2021 року. Україна стала першою країною у світі, у якій електронні паспорти мають таку ж юридичну силу, як їх фізичні аналоги. Таким чином, Україна впевнено рухається до створення цифрового суспільства і робить успішні кроки в сферах цифровізації та діджиталізації публічного управління.

Таблиця 2

Переваги та недоліки цифрової платформи «Дія»

Переваги	Недоліки
Створення бренду «держава в смартфоні» та підвищення рейтингу України серед інших європейських країн	Непідготованість осіб старшого віку до використання цифрових платформ
Налагодження комунікації громадян з органами влади та їх залучення до публічного управління	Неоднорідність впровадження сучасних цифрових технологій в різних сферах суспільного життя
Надання державних послуг в режимі «онлайн»	Швидке застарівання технічних пристроїв у користувачів, які не мають професійного досвіду їх оновлення
Взаємодія з іншими країнами в сфері електронного урядування	Слабка цифрова безпека, загроза злому серверів та втрати даних
Економія витрат часу користувачів	Значна кількість помилок, виправлення яких забирає багато часу (наприклад, помилки у covid-сертифікатах)
Зручність та доступність інтерфейсу в мобільному додатку	Відсутність медичних вкладок для надання послуг в даній сфері
Наявність електронних документів в додатку	Існування вимог в органах влади щодо надання паперових документів, що зменшує потребу в цифрових додатках
Швидка ідентифікація через BankID	Не все населення користується електронними банківськими додатками
Верифікація документів за допомогою QR-коду	

Джерело: авторська розробка

Проте, разом із перевагами цифрова платформа «Дія» має ряд недоліків (табл. 2), обумовлених об'єктивними та суб'єктивними чинниками, виникнення яких було неминучим, зважаючи на швидкість впровадження цифрової платформи.

Висновок. Результати дослідження дають можливість стверджувати, що політики цифровізації в Україні має позитивні наслідки як в державному управлінні, так і в соціально-економічній сфері. Створені електронно-комунікаційні взаємодії означають, що партнерство і співробітництво у різних суспільних сферах має будуватися на основні принципів цифровізації, задекларованих Концепцією розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки. Однак дотримання принципів цифровізації на сьогоднішній день є проблематичним. Не зважаючи на це цифровізація швидко проникає в сферу публічного управління і її основними формами є: електронна

демократія, цифрове робоче місце, Open data, блокчейн, цифрові платформи. Проаналізувавши використання цифрової платформи «Дія», відмітимо зручність, простоту, прозорість та ефективність використання даного цифрового продукту, який виступає одним із важливих інструментів реалізації політики цифровізації. Надання державних послуг в режимі «онлайн» можна розглядати як один з кроків до боротьби з корупцією в державних органах, оскільки процедура надання послуги стає більш прозорою та швидкою. Порівняння переваг і недоліків цифрової платформи «Дія» свідчить про її успішність та великий потенціал, однак наявність недоліків змушує знаходити варіанти її технічного удосконалення та мінімізувати ризики її застосування в публічній сфері. Усе це свідчить про необхідність проведення більш глибоких досліджень щодо цифровізації публічного управління.

Література

1. Соснін О. Цифровізація як етап становлення цифрового суспільства знань. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/tsyfrovizatsiya-yak-etap-stanovlennya-tsyfrovogo-suspilstva-znan/> (дата звернення 03.06.2022).
2. Хлебінська О. І. Теоретичні підходи до цифровізації та цифрової трансформації. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/230519> (дата звернення 03.06.2022).
3. Дубина М., Козляченко О. Концептуальні аспекти дослідження сутності діджиталізації та її ролі в розвитку сучасного суспільства. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2019. № 3 (19). С. 21–32.
4. Чмерук Г. Цифровізація — тренд світового розвитку, який визначає розвиток економіки. Економічний простір. 2020. (153). С. 18–24. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/153-3> (дата звернення 03.06.2022).
5. Хаустов М., Бондаренко Д. Цифровізація: здобутки та загрози для суспільства. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/11577/10792> (дата звернення 03.06.2022).
6. Скотт Дж. Цифровізація суспільства. URL: <https://newacropolis.org.ua/articles/tsyfrovizatsiya-suspilstva> (дата звернення 03.06.2022).

7. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 9 січня 2007 року № 537-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text> (дата звернення 04.06.2022).
8. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (дата звернення 04.06.2022).
9. Кохан В. П. Цифрова платформа як інструмент цифрової економіки. Право та інновації, 2021. № 1 (33). С. 29–34.
10. Держава у смартфоні: в Україні презентували мобільний додаток «Дія». URL: <https://www.rv.gov.ua/news/derzhava-u-smartfoni-v-ukrayini-prezentuvali-mobilnij-dodatok-diya> (дата звернення 04.06.2022).
11. Кількість користувачів «Дії» за рік зросла майже в п'ять разів. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubricato/3374555-kilkist-koristuvaciv-dii-za-rik-zroslo-majze-u-pat-raziv-fedorov.html> (дата звернення 04.06.2022).

References

1. Sosnin O. Cyfrovizacija jak etap stanovlennja cyfrovogho suspiljstva znanj. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/tsyfrovizatsiya-yak-etap-stanovlennja-tsyfrovogo-suspiljstva-znanj/> (data zvernennja 03.06.2022).
2. Khlebynsjka O. I. Teoretychni pidkhody do cyfrovizaciji ta cyfrovoji transformaciji. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/230519> (data zvernennja 03.06.2022).
3. Dubyna M., Kozljanchenko O. Konceptualni aspekty doslidzhennja sutnosti didzhitalizaciji ta jiji roli v rozvytku suchasnogho suspiljstva. Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnja. 2019. # 3 (19). S. 21–32.
4. Chmeruk, Gh. Cyfrovizacija — trend svitovogho rozvytku, jakyj vyznachaje rozvytok ekonomiky. Ekonomichnyj prostir. 2020. (153). S. 18–24. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/153-3> (data zvernennja 03.06.2022).
5. Khaustov M., Bondarenko D. Cyfrovizacija: zdobutky ta zagrozy dlja suspiljstva. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/11577/10792> (data zvernennja 03.06.2022).
6. Skott Dzh. Cyfrovizacija suspiljstva. URL: <https://newacropolis.org.ua/articles/tsyfrovizatsiya-suspiljstva> (data zvernennja 03.06.2022).
7. Pro Osnovni zasady rozvytku informacijnogho suspiljstva v Ukrajinі na 2007–2015 roky: Zakon Ukrajinjy vid 9 sichnja 2007 roku # 537-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text> (data zvernennja 04.06.2022).
8. Pro skhvalennja Konceptiji rozvytku cyfrovoji ekonomiky ta suspiljstva Ukrajinjy na 2018–2020 roky ta zatverdzhennja planu zakhodiv shhodo jiji realizaciji: Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrajinjy vid 17 sichnja 2018 r. # 67-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (data zvernennja 04.06.2022).
9. Kokhan V. P. Cyfrova platforma jak instrument cyfrovoji ekonomiky. Pravo ta innovaciji, 2021. # 1 (33). S. 29–34.
10. Derzhava u smartfoni: v Ukrajinі prezentuvaly mobilnyj dodatok «Dija». URL: <https://www.rv.gov.ua/news/derzhava-u-smartfoni-v-ukrayini-prezentuvali-mobilnij-dodatok-diya> (data zvernennja 04.06.2022).
11. Kilkistj korystuvachiv «Diji» za rik zroslo majzhe v p'jatj raziv. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubricato/3374555-kilkist-koristuvaciv-dii-za-rik-zroslo-majze-u-pat-raziv-fedorov.html> (data zvernennja 04.06.2022).

Стаття надійшла до редакції 06.06.2022

УДК 351.82

Іванова Вікторія Миколаївна

кандидат економічних наук,

докторант кафедри глобальної та національної безпеки

Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Иванова Виктория Николаевна

кандидат экономических наук,

докторант кафедры глобальной и национальной безопасности

Учебно-научный институт публичного управления и государственной службы

Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Ivanova Viktoriia

PhD in Economics, Doctoral Student of the

Global and National Security Department

Educational and Scientific Institute of

Public Administration and Civil Service of

Taras Shevchenko National University of Kyiv

DOI: 10.25313/2617-572X-2022-3-8068

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ЄС
У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ**

**СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ СОТРУДНИЧЕСТВА УКРАИНЫ И ЕС
В СФЕРЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ**

**MODERN TRENDS OF COLLABORATION OF UKRAINE AND EU
AT THE CONTEXT OF ENSURING OF FOREIGN ECONOMIC SECURITY**

Анотація. В статті досліджуються сучасні тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності України як важливої складової забезпечення зовнішньоекономічної безпеки. В Законі України «Про національну безпеку» визначаються фундаментальні національні інтереси України, через які наскрізно проходить ідея зовнішньоекономічної безпеки держави, адже суверенітет та територіальна цілісність, розвиток економічної сфери, тісна співпраця з європейськими країнами та організаціями можливі через вироблення та реалізацію ефективних публічних механізмів у сфері зовнішньоекономічної безпеки.

Зазначено, що зовнішньоекономічна діяльність є основою здійснення експортно-імпортних операцій, купівлі-продажу товарів та послуг, наповнення бюджету, реалізації національних інтересів, забезпечення економічної безпеки тощо.

Встановлено, що Україна є активним учасником міжнародної економічної діяльності. Станом на початок 2022 року Україна здійснювала торгові операції з більше, ніж 170 державами світу. За 2021 рік порівняно з 2020 роком імпорт товарів збільшився на 34%, до 72,84 млрд. дол. США, а експорт – на 38,4%, до 68,07 млрд. дол. США. При цьому, у 2021 році експорт українських товарів та послуг до ЄС сягнув 26,8 млрд. дол. Обсяг імпорту 27 країн ЄС в Україну становив 28,9 млрд. дол. Саме ЄС є основним торговим партнером України на сучасному етапі.

В статті вказується на те, що наслідок бойових дій відбулися суттєві зміни в зовнішньоекономічній діяльності України. Аналіз даного впливу на забезпечення зовнішньоекономічної безпеки умовно можна поділити на наступні групи проблем: неможливість здійснювати виробництво; складнощі щодо забезпечення продажу товарів; фінансові проблеми; труднощі в сфері комунікацій, інвестицій та соціальних проєктів.

Зазначається, що для підтримки України Євросоюз скасовує торговельні обмеження на український експорт. Скасування мит стосується експорту з України промислової продукції, фруктів та овочів, а також антидемпінгових мит щодо імпорту сталі. Таким чином, Європейський Союз намагається підтримати економічну систему України, створити умови для хоча б мінімального розвитку та здійснення господарської діяльності.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, зовнішньоекономічна безпека, механізми публічного управління, експорт, імпорт, Європейський Союз.

Аннотация. В статье исследуются современные тенденции развития внешнеэкономической деятельности Украины как важной составляющей внешнеэкономической безопасности. В Законе Украины «О национальной безопасности» определяются фундаментальные национальные интересы Украины, красной нитью через которые проходит идея внешнеэкономической безопасности государства, ведь суверенитет и территориальная целостность, развитие экономической сферы, тесное сотрудничество с европейскими странами и организациями возможны через выработку и реализацию эффективных публичных механизмов внешнеэкономической безопасности.

Отмечено, что внешнеэкономическая деятельность является основой осуществления экспортно-импортных операций, купли-продажи товаров и услуг, наполнения бюджета, реализации национальных интересов, обеспечения экономической безопасности.

Установлено, что Украина – активный участник международной экономической деятельности. По состоянию на начало 2022 года Украина осуществляла торговые операции с более чем 170 государствами мира. За 2021 год, по сравнению с 2020 годом, импорт товаров увеличился на 34%, до 72,84 млрд. дол. США, а экспорт – на 38,4%, до 68,07 млрд. дол. США. При этом в 2021 году экспорт украинских товаров и услуг в ЕС составил 26,8 млрд. дол. Объем импорта 27 стран ЕС в Украину составил 28,9 млрд. дол. Именно ЕС является основным торговым партнером Украины на современном этапе.

В статье указывается, что следствие боевых действий произошли существенные изменения во внешнеэкономической деятельности Украины. Анализ данного влияния на обеспечение внешнеэкономической безопасности условно можно разделить на следующие группы проблем: невозможность производственной деятельности; сложности по обеспечению продажи товаров; финансовые проблемы; трудности в сфере коммуникаций, инвестиций и социальных проектов.

Отмечается, что для поддержки Украины Евросоюз упраздняет торговые ограничения на украинский экспорт. Отмена пошлин касается экспорта из Украины промышленной продукции, фруктов и овощей, а также антидемпинговых пошлин по импорту стали. Таким образом, Европейский Союз пытается поддержать экономическую систему Украины, создать условия хотя бы для минимального развития и осуществления хозяйственной деятельности.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, внешнеэкономическая безопасность, механизмы публичного управления, экспорт, импорт, Европейский Союз.

Summary. The article examines modern trends of development of Ukraine's foreign economic activity as an important component of foreign economic security. The Law of Ukraine «On National Security» defines the fundamental national interests of Ukraine, through which the idea of foreign economic security of the state, because sovereignty and territorial integrity, economic development, close cooperation with European countries and organizations are possible through the development and implementation of effective public mechanisms in the field of foreign economic security.

It is noted that foreign economic activity is the basis for export-import operations, purchase and sale of goods and services, filling the budget, realization of national interests, ensuring economic security and more.

It is established that Ukraine is an active participant in international economic activity. As of the beginning of 2022, Ukraine carried out trade operations with more than 170 countries. In 2021, compared to 2020, imports of goods increased by 34% to \$72.84 billion, and exports – by 38.4%, to \$68.07 billion. At the same time, in 2021 the export of Ukrainian goods and services to the EU reached \$26.8 billion. The volume of imports of 27 EU countries to Ukraine amounted to \$28.9 billion. The EU is Ukraine's main trading partner at the present stage.

The article points out that as a result of hostilities there have been significant changes in Ukraine's foreign economic activity. Analysis of this impact on foreign economic security can be divided into the following groups of problems: the inability to carry out production; difficulties in ensuring the sale of goods; financial problems; difficulties in communications, investment and social projects.

It is noted that in support of Ukraine, the European Union is lifting trade restrictions on Ukrainian exports. The abolition of customs duties applies to exports of industrial products, fruits and vegetables from Ukraine, as well as anti-dumping duties on steel imports. Thus, the European Union is trying to support Ukraine's economic system, create conditions for at least minimal development and economic activity.

Key words: foreign economic activity, foreign economic security, public administration mechanisms, exports, imports, European Union.

Постановка проблеми. Законом України «Про національну безпеку України» визначені фундаментальні національні інтереси України, які загалом згруповано в три основні напрями: 1) державний суверенітет і територіальна цілісність, демократичний конституційний лад, недопущення втручання у внутрішні справи України; 2) сталий розвиток національної економіки, громадянського суспільства і держави для забезпечення зростання рівня та якості життя населення; 3) інтеграція

України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір, набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами [1]. Наскрізно через ці напрями проходить ідея зовнішньоекономічної безпеки держави, адже і суверенітет та територіальна цілісність, і розвиток економічної сфери, і тісна співпраця з європейськими країнами та організаціями можливі через

вироблення та реалізацію ефективних публічних механізмів у сфері зовнішньоекономічної безпеки. Саме тому, актуальним є дослідження напрямів здійснення зовнішньоекономічної діяльності України, визначення її пріоритетів та стратегічних цілей, особливостей взаємодії з Європейським Союзом в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зовнішньоекономічна безпека держави є важливим напрямом наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних учених протягом останніх років. Окремі її аспекти в різні часи досліджували Бінько І., Мунтіян В., Пастернак-Таранушенко Г., Шлемко В., Власюк О., Геєць В., Жаліло Я., Ліпкан В., Сухоруков А. Серед новітніх публікацій можна виокремити праці Аранчій В., Голодюка Г., Коковського Л., Марцевої Т., Матвієць О., Обухової В., Яременко О. та інші. Разом з тим, різні аспекти зовнішньоекономічної діяльності у своїх працях розглядали Вознюк Г., Дроздова Г., Мочерний С., Рибалкін В., Бурмістрова В., Чухно А., Філіпенко А. та інші. Вважаємо, що більш ґрунтовного вивчення потребує дослідження сучасного стану розвитку зовнішньоекономічної діяльності України, її співпраця з країнами Європейського Союзу.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є дослідження сучасних тенденцій співпраці України та Європейського Союзу у сфері здійснення зовнішньоекономічної діяльності та забезпечення зовнішньоекономічної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Зовнішньоекономічна діяльність — це діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, а також діяльності державних замовників з оборонного замовлення у випадках, визначених законами України, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами [2]. Така діяльність є основою здійснення експортно-імпорتنих операцій, купівлі-продажу товарів та послуг, наповнення бюджету, реалізації національних інтересів, забезпечення економічної і зовнішньоекономічної безпеки зокрема тощо. В умовах глобалізації, коли окремі країни спеціалізуються на певних видах діяльності, важливим є ефективне здійснення зовнішньоекономічної діяльності для того, щоб мінімізуючи затрати, отримувати максимум необхідних товарів та послуг.

В Стратегії зовнішньополітичної діяльності України вказується на те, що «Україна як держава — засновниця Організації Об'єднаних Націй (ООН) та низки інших міжнародних організацій послідовно виступає на захист міжнародного правопорядку, що базується на загально визнаних принципах і нормах міжнародного права, повазі до прав людини та демократичних цінностей» [3].

Основні принципи здійснення зовнішньоекономічної діяльності визначаються ст. 2 Закону

України «Про зовнішньоекономічну діяльність». Зокрема, такими є принципи [2]:

- суверенітету народу України у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності;
- свободи зовнішньоекономічного підприємництва;
- юридичної рівності і недискримінації;
- верховенства закону;
- захисту інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;
- еквівалентності обміну, неприпустимості демпінгу при ввезенні та вивезенні товарів.

Україна є активним учасником міжнародної економічної діяльності. Станом на початок 2022 року Україна здійснювала торгові операції з понад 170 державами світу. За 2021 рік порівняно з 2020 роком імпорту товарів збільшився на 34%, до 72,84 млрд. дол. США, експорт — на 38,4%, до 68,07 млрд. дол. США [4]. Найбільше товарів за минулий рік Україна експортувала до Китаю (на 8 млрд. дол.; на 12,7% більше, ніж за 2020 рік), Польщі (на 5,23 млрд. дол.; на 59,7% більше) та Туреччини (на 4,14 млрд. дол.; на 70,0% більше). При цьому найбільший імпорту був з Китаю (на 10,97 млрд. дол.; на 31,9% більше, ніж за 2020 рік); Німеччини (на 6,28 млрд. дол.; на 17,7% більше) та Російської Федерації (на 6,08 млрд. дол.; на 33,9% більше) [5].

Протягом років незалежності ключовим торговим партнером України була Російська Федерація. З початку 1990-х і до 2019 року її частка в структурі української торгівлі поступово знижувалася, з 45% до 9%. Однак, після підтвердження євроінтеграційного напрямку економічного розвитку України її основним партнером стала Єврозона, частка якої в структурі торгівлі України зростає з 15% на початку 1990-х до 26% в 2019 році [6].

Загалом, за даними Держстату, у 2021 році експорт українських товарів та послуг до ЄС сягнув 26,8 млрд. дол. Обсяг імпорту з країн ЄС в Україну становив 28,9 млрд. дол. [4]. Тобто ЄС, як найбільший торговий партнер України відіграє важливу роль у розвитку вітчизняної економіки та формуванні механізмів публічного управління у сфері зовнішньоекономічної безпеки.

На рис. 1. наочно зображено поступове зростання ролі ЄС у зовнішньоекономічній діяльності України протягом останніх років.

Як зазначають В. Романенко та Л. Лебедева, «зовнішньоекономічна діяльність є наріжним каменем зовнішньої політики України... Активізація зовнішньоекономічних зв'язків України з країнами ЄС, яка намітилася в останні роки, відкриває нові можливості для економіки України» [8]. Особливої актуальності дана теза набула в лютому 2022 року, коли Російська Федерація розпочала повномасштабне вторгнення на територію України.

Внаслідок бойових дій відбулися суттєві зміни в зовнішньоекономічній діяльності України.

Аналіз даного впливу на забезпечення зовнішньо-економічної безпеки умовно можна поділити на наступні групи проблем:

- 1) неможливість здійснювати виробництво;
- 2) складнощі щодо забезпечення продажу товарів;
- 3) фінансові проблеми;
- 4) труднощі в сфері комунікацій, інвестицій та соціальних проєктів.

Перша група проблем безпосередньо пов'язана з веденням активних бойових дій, бомбардуванням міст і сіл, ракетними обстрілами підприємств та заводів. Велика кількість підприємств в Київській, Чернігівській, Сумській, Харківській, Луганській, Донецькій, Запорізькій, Херсонській, Миколаївській областях (тобто на усій лінії бойових дій або на території тимчасової окупації) змушені були зупинити виробництва, внаслідок неможливості їх здійснювати. Частина основних фондів компаній — зруйнована повністю, частина — потребує капітального ремонту. Деякі компанії перебувають під постійними обстрілами, деякі на тимчасово окупованій території. До прикладу, лише одне місто Маріуполь могло формувати до 8% ВВП і 25% усієї валютної виручки України [9]. В той же час, основні виробничі потужності даного міста знищені, житловий фонд зруйновано, населення або виїхало, або вбито, або перебуває на межі гуманітарної катастрофи. За таких умов, значна територія України стала непридатною ні для життя, ні для господарської діяльності.

Друга група проблем пов'язана з продажем, тобто вивезенням на експорт вже готової продукції. Тут проблема здебільшого стосується морських портів, оскільки близько 60% експорту

в Україні здійснюється через морські порти. Україна має досить велику кількість портів, які забезпечують ефективну логістику експортної групи товарів. Однак, внаслідок воєнного вторгнення всі порти і на Азовському, і на Чорному морі не мають можливості функціонувати. Деякі з них захоплені російськими військами, деякі заміновані українськими військовими з метою захисту територій. На окупованих територіях Росія викрадає товари, які мали йти на експорт та намагається їх продати. Основними групами таких товарів є зернові та метали. Крім того, фермери Херсонської, Запорізької областей не мають можливість продавати овочі та фрукти, а російські війська їх вивозять до морських портів Росії або ж намагаються продати іншим країнам [10]. Це створює значні проблеми для забезпечення експорту, який в свою чергу повинен поповнювати надходження валюти в країну. Крім того, під впливом війни в Україні у світі стрімко росте ціна на пшеницю. За даними, які наводить Я. Вінокуров, з моменту початку війни ціни на пшеницю зросли на 50% і продовжують зростати (рис. 2).

З другою групою тісно пов'язана третя група — фінансові проблеми. До повномасштабного воєнного вторгнення найбільші надходження валюти забезпечували аграрна сфера та металургія. Експорт агропродукції за 2021 рік приніс 18,6 млрд. дол. США, але цього року він зменшиться в рази через блокаду портів та окупацію півдня країни. Втрати «Азовсталі» та Маріупольського металургійного комбінату разом з морською блокадою портів значно скоротили можливості отримання валюти від експорту металу, який у 2021 році сягнув 14 млрд.

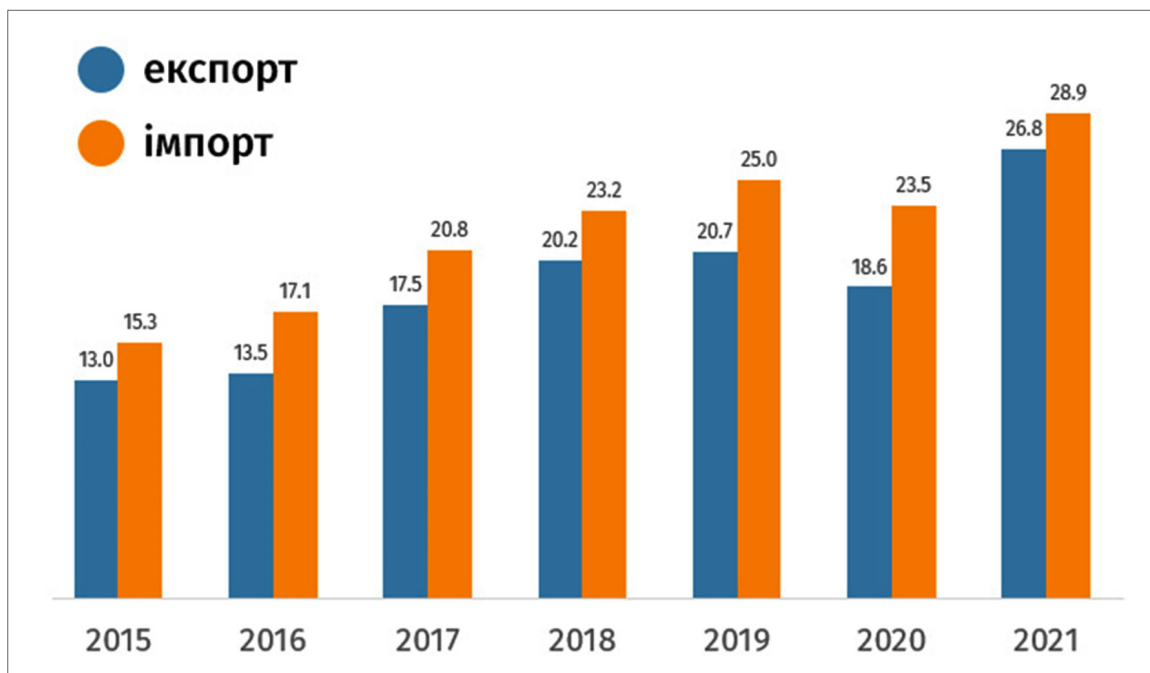

Рис. 1. Торгівля між Україною та ЄС, 2015–2021 рр., млрд. дол. США

Джерело: [7]

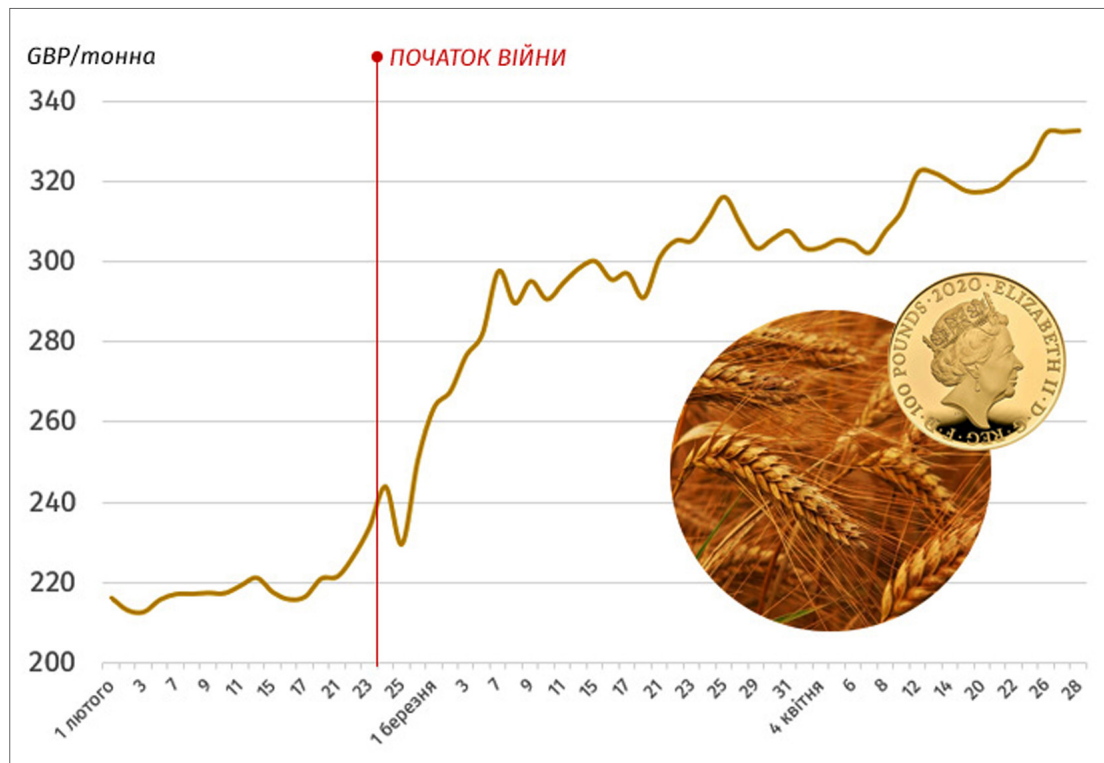

Рис. 2. Зміна цін на пшеницю після повномасштабного вторгнення Росії в Україну, GBP/тонну

Джерело: [7]

дол. США [11]. При цьому, міжнародні резерви України скорочуються, станом на 1 червня 2022 року вони становили 25,1 млрд. дол. США, що на 7% менше, ніж у травні 2022 року [12].

Четверта група проблем характеризує втрачені можливості з точки зору розвитку, вкладу в майбутнє. Оскільки Україна перебуває в стані війни, то планувати нові інвестиційні проекти чи соціальні комунікації досить складно. Багато компаній зі сходу чи півночі переїхали на Західну Україну (зокрема у Львів). Частина міжнародних організацій закрили свої офіси і більше не планують відкривати, натомість українських співробітників переводять в офіси європейських країн. Україна втрачає реальні матеріальні ресурси, людський капітал, інвестиційні можливості тощо. Все це не може не вплинути на забезпечення зовнішньоекономічної безпеки. В Стратегії економічної безпеки до 2025 року [13] зазначається, що з 2019 року почалося поступово покращення основних показників зовнішньоекономічної безпеки, тобто держава покращувала свої позиції на зовнішньоекономічній та зовнішньополітичній арені. Однак, можна спрогнозувати, що у 2022 році більшість індикаторів зовнішньоекономічної безпеки погіршаться і потрібні будуть роки, щоб їх підняти до довоєнного рівня, якщо не втрутитись вже сьогодні.

Розуміючи проблеми та труднощі України, Європейський Союз намагається допомогти на окремих напрямках. Так, для підтримки України Євросоюз іде на безпрецедентний крок: скасовує

торговельні обмеження на український експорт. За інформацією Економічної правди, 27 квітня 2022 року Європейська комісія запропонувала скасувати всі торговельні обмеження для українських товаровиробників. Мова йде про квоти, мита й антидемпінгові заходи, запроваджені на українські товари [7]. Регуляторні правила, які тимчасово призупиняють усі збори з імпорту, що надходить в ЄС з України набули чинності 4 червня цього року та будуть діяти до 5 червня 2023 року. Скасування мит стосується експорту з України промислової продукції, фруктів та овочів, а також антидемпінгових мит щодо імпорту сталі.

Таким чином, Європейський Союз намагається підтримати економічну систему України, створити умови для хоча б мінімального розвитку та здійснення господарської діяльності.

Загалом зазначимо, що як зовнішньоекономічна діяльність України, так і допомога країн ЄС, повинні йти у розрізі реалізації наступних цілей зовнішньополітичної діяльності України [3]:

- відновлення миру і територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаного державного кордону;
- притягнення Російської Федерації до міжнародно-правової відповідальності;
- захист прав та інтересів громадян України за кордоном;
- протидія дезінформаційним атакам із зовнішніх джерел, що здійснюються на шкоду національним інтересам та іміджу України за кордоном;

- формування безпечного середовища дипломатичними засобами;
- набуття повноправного членства в НАТО;
- набуття повноправного членства в ЄС;
- сприяння зовнішній торгівлі та інвестиціям;
- технологічна та екологічна трансформація України;
- свобода пересування громадян України у світі;
- підтримка українців за кордоном, їх залучення до державотворчих, соціальних, економічних проектів;
- формування і просування позитивного іміджу України у світі.

На нашу думку, розробка ефективних механізмів публічного управління у сфері зовнішньоекономічної діяльності та удосконалення уже існуючих повинні стати запорукою реалізації вказаних цілей, через підвищення якості зовнішньоекономічної діяльності України.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, підводячи підсумки дослідження, варто зазначити, що низка нормативно-правових актів України визначає сутність поняття та принципи реалізації зовнішньоекономічної діяльності, стратегічні цілі зовнішньополітичної діяльності України, фундаментальні національні інтереси України. Зокрема,

в Стратегії зовнішньополітичної діяльності України вказується на те, що Україна як держава — засновниця Організації Об'єднаних Націй та низки інших міжнародних організацій послідовно виступає на захист міжнародного правопорядку, що базується на загально визнаних принципах і нормах міжнародного права, повазі до прав людини та демократичних цінностей.

Разом з тим, в статті розглядаються особливості реалізації сучасної зовнішньоекономічної діяльності України, вплив на неї повномасштабного вторгнення Росії на територію нашої держави, взаємодію з Європейським Союзом. Для підтримки України Євросоюз скасовує торговельні обмеження на український експорт. Мова йде про квоти, мита й антидемпінгові заходи, запроваджені на українські товари. Регуляторні правила, які тимчасово призупиняють усі збори з імпорту, що надходить в ЄС з України набули чинності 4 червня 2022 року та будуть діяти до 5 червня 2023 року. Скасування мит стосується експорту з України промислової продукції, фруктів та овочів, а також антидемпінгових мит щодо імпорту сталі. Таким чином, Європейський Союз намагається підтримати економічну систему України, створюючи умови для економічного розвитку за допомогою здійснення господарської діяльності та міжнародної співпраці.

Література

1. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
2. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991, № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України»: Указ Президента України № 448/202. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>
4. Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами. Архів за 2021 рік. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/ztt/ztt_u/arh_ztt2021.html
5. Експорт та імпорт України збільшився на третину. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/02/15/682382/>
6. Фарина О. Хто має більший економічний вплив на Україну: США, Європа, Росія чи Китай? URL: <https://voxukraine.org/hto-maye-bilshij-ekonomichnij-vpliv-na-ukrayinu-ssha-yevropa-rosiya-chi-kitaj/>
7. ЄС скасує всі торговельні обмеження для України. Хто від цього може виграти? URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/05/2/686503/>
8. Романенко В. А., Лебедева Л. В. Зовнішня торгівля України з ЄС: тенденції, проблеми, перспективи. Економіка і суспільство. 2017. № 9. С. 71–77.
9. Маріуполь мав формувати до 8% ВВП і 25% усієї валютної виручки України — мер Бойченко. URL: <https://delo.ua/uk/politics/mariupol-mav-formuvati-do-8-vvp-i-25-usijeyi-valyutnoyi-virucki-ukrayini-mer-boicenka-396263/>
10. Судно з краденим у Маріуполі металом прибуло до Росії. URL: <https://www.slovovidilo.ua/2022/06/03/povuna/suspilstvo/sudno-kradenym-mariupoli-metalom-pribulo-rosiyi>
11. Через курс. Яке велике джерело валютних надходжень вже втрачає Україна? URL: https://lb.ua/economics/2022/06/04/518897_cherez_kurs_yake_velike_dzherelo.html
12. Міжнародні резерви України впали майже на \$2 млрд. URL: <https://finclub.net/ua/news/mizhnarodni-rezervy-ukrainy-vpaly-maizhe-na-usd2-mlrd.html>

13. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року»: Указ Президента України № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>

References

1. Закон України Про національну безпеку Украйини, прыніати 21.04.2018, № 964-IV. [Law of Ukraine on the National Security of Ukraine] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
2. Закон України Про зовнішньоекономічну діяльність, прыніати 16.04.1991, № 959-XII [Law of Ukraine on Foreign Economic Activity]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року: Указ Президента України № 347/2021 [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of August 11, 2021 «On the Strategy of Economic Security of Ukraine for the period up to 2025»: Decree of the President of Ukraine № 347/2021]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>
4. Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами. Архів за 2021 рік. [Geographical structure of Ukraine's foreign trade in goods. Archive for 2021]. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/ztt/ztt_u/arh_ztt2021.html
5. Експорт та импорт України збільшився на третину. [Ukraine's exports and imports increased by a third]. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/02/15/682382/>
6. Фарна О. Хто має найбільший економічний вплив на Україну: США, Європа, Росія чи Китай? [Who has the greatest economic influence on Ukraine: the United States, Europe, Russia or China?]. URL: <https://voxukraine.org/hto-maye-bilshij-ekonomichnij-vpliv-na-ukrayinu-ssha-yevropa-rosiya-chi-kitaj/>
7. ЄС скасує всі торговельні обмеження для України. Хто від цього може вирату? [The EU will lift all trade restrictions on Ukraine. Who can benefit from this?]. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/05/2/686503/>
8. Романенко В. А., Лебедева Л. В. (2017) Зовнішня торгівля України з ЄС: тенденції, проблеми, перспективи. [Ukraine's foreign trade with the EU: trends, problems, prospects]. *Економіка і суспільство*, № 9. С. 71–77.
9. Мариуполь мав формувати до 8% ВВП і 25% усієї валютної виручки України — мер Боїченко. [Mariupol was to generate up to 8% of GDP and 25% of all foreign exchange earnings of Ukraine — Mayor Boychenko]. URL: <https://delo.ua/uk/politics/mariupol-mav-formuvati-do-8-vvp-i-25-usijeyi-valyutnoyi-virucki-ukrayini-mer-boicenka-396263/>
10. Судно з краденим у Мариуполі металом прибуло до Росії. [A ship with stolen metal in Mariupol arrived in Russia]. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/06/03/novyna/suspilstvo/sudno-kradenym-mariupoli-metalom-prybulo-rosiyi>
11. Через курс. Яке велике джерело валютних надходжень вже втрачає Україна? [Through the course. What large source of foreign exchange earnings is Ukraine already losing?]. URL: https://lb.ua/economics/2022/06/04/518897_cherez_kurs_yake_velike_dzherelo.html
12. Міжнародні резерви України впали майже на \$2 млрд. [Ukraine's international reserves fell by almost \$2 billion]. URL: <https://finclub.net/ua/news/mizhnarodni-rezervy-ukrainy-vpaly-maizhe-na-usd2-mlrd.html>
13. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року: Указ Президента України № 347/2021 [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of August 11, 2021 «On the Strategy of Economic Security of Ukraine for the period up to 2025»: Decree of the President of Ukraine № 347/2021]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>

Стаття надійшла до редакції 15.06.2022

УДК 334.02

Лозинська Тамара Миколаївна

*доктор наук з державного управління, професор
Полтавський державний аграрний університет*

Лозинская Тамара Николаевна

*доктор наук по государственному управлению, профессор
Полтавский государственный аграрный университет*

Lozynska Tamara

*Doctor of Science in Public Administration, Professor
Poltava State Agrarian University*

ORCID: 0000-0003-2858-9374

Сліченко Вікторія Володимирівна

*аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету*

Сличенко Виктория Владимировна

*аспірант кафедры публичного управления и администрирования
Полтавского государственного аграрного университета*

Slichenko Viktoriya

*Postgraduate Student of the Department of Public Administration
Poltava State Agrarian University*

ORCID: 0000-0001-5876-7181

DOI: 10.25313/2617-572X-2022-3-7966

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОДДЕРЖКА МАЛОГО БИЗНЕСА В УКРАИНЕ: ПРОБЛЕМЫ И ИХ РЕШЕНИЕ

STATE SUPPORT OF SMALL BUSINESS IN UKRAINE: PROBLEMS AND THEIR SOLUTIONS

Анотація. Висвітлюється зміна ролі малого та середнього підприємництва (МСП) в умовах структурних зрушень на ринку праці та обґрунтовуються напрями державної підтримки його розвитку, зокрема й в умовах воєнного стану. Звертається увага на коливання динаміки кількості МСП в Україні та основних показників їх економічної діяльності. Пояснюються причини, що обумовлюють відмінності українських МСП у порівнянні із зарубіжними країнами. Виявлено основні причини гальмування розвитку МСП. Як одна з причин розглядається недосконалість податкового регулювання діяльності МСП, аналізуються податкові нововведення 2022 р. та податкова міні-реформа (березень 2022 р.), покликана зменшити податковий тягар під час воєнного стану. Також зроблено висновок про недостатність врахування об'єктивних умов бізнес-середовища МСП, зокрема при введенні РРО. Систематизовано основні заходи державної підтримки МСП, серед яких пріоритетним є надання бюджетних і неурядових грантів. Відмічається важливість державної фінансової підтримки малих і середніх підприємств, яка здійснюється через програми здешевлення кредитів. Наведено дані щодо використання таких програм. Узагальнено заходи державної підтримки через навчання та інформування підприємців. Констатується, що заходи державної підтримки МСП не враховують тенденцій поширення тимчасової та неповної зайнятості (прекарності), що особливо яскраво проявляється в періоди економічних криз, складних структурних перебудов, воєнних дій та інших форс-мажорних обставин, які викликають хвилі міграції. Зроблено висновок, що необхідність державної підтримки малого бізнесу зумовлюється не лише економічною уразливістю МСП (обмеженістю матеріально-технічної бази та фінансових ресурсів, обмеженістю локальних ринків та можливостей для розвитку), а й новітніми

тенденціями розвитку ринку праці і структурними зрушеннями в економіці. Підкреслюється перспективність досліджень державної політики підтримки МСП із врахуванням впливу на його розвиток прекаріарності бізнес-середовища.

Ключові слова: мале та середнє підприємництво, державна підтримка, розвиток, прекарність.

Аннотация. Освещается изменение роли малого и среднего предпринимательства (МСП) в условиях структурных сдвигов на рынке труда и обосновываются направления государственной поддержки его развития, в том числе и в условиях военного положения. Обращается внимание на колебания динамики количества МСП в Украине и основных показателей их экономической деятельности. Объясняются причины, которые обуславливают отличия украинских МСП по сравнению с зарубежными странами. Выявлены основные причины торможения развития МСП. В качестве одной из причин рассматривается несовершенство налогового регулирования деятельности МСП, анализируются налоговые нововведения 2022 г. и налоговая мини-реформа (март 2022 г.), призванная уменьшить налоговый груз во время военного положения. Также сделан вывод о недостаточности учета объективных условий бизнес-среды МСП, в частности при введении РРО. Систематизированы основные мероприятия государственной поддержки МСП, среди которых приоритетным является предоставление бюджетных и неправительственных грантов. Отмечается важность государственной финансовой поддержки малых и средних предприятий, которая осуществляется посредством программ удешевления кредитов. Приводятся данные относительно использования таких программ. Обобщены меры государственной поддержки посредством обучения и информирования предпринимателей. Констатируется, что мероприятия государственной поддержки МСП не учитывают тенденций распространения временной и неполной занятости (прекарности), что особенно четко проявляется в периоды экономических кризисов, сложных структурных изменений, военных действий и других форс-мажорных обстоятельств, вызывающих волны миграции. Сделан вывод, что необходимость государственной поддержки малого бизнеса обусловлена не только экономической уязвимостью МСП (ограниченностью материально-технической базы и финансовых ресурсов, ограниченностью локальных рынков и возможностей для развития), а и новейшими тенденциями развития рынка труда, а также структурными сдвигами в экономике. Подчеркивается перспективность исследований государственной политики поддержки МСП с учетом влияния на его развитие прекарности бизнес-среды.

Ключевые слова: малое и среднее предпринимательство, государственная поддержка, развитие, прекарность.

Summary. The role of small and medium entrepreneurship (SME) in the conditions of structural shifts in the labor market is changed and the directions of state support for its development, including the martial law conditions, are substantiated. Attention is paid to the fluctuations in the dynamics of the number of SMEs in Ukraine and the main indicators of their economic activity. The reasons that cause the differences of Ukrainian SMEs in comparison with foreign countries are explained. The main reasons for slowing down the development of SMEs are revealed. As one of the reasons is considered imperfect tax regulation of SMEs, the tax innovations of 2022 and the tax mini-reform (March 2022), designed to reduce the tax burden during martial law are analyzed. It is also concluded that the objective conditions of the business environment of SMEs, in particular in the introduction of settlement registration equipment (CRE), are not sufficiently taken into account. The main activities of state support for SMEs are systematized, among which the provision of budgetary and non-governmental grants is a priority. The importance of state financial support to small and medium-sized enterprises, which is carried out through credit cheapening programs, is noted. Data on the use of such programs are given. The measures of state support through training and informing entrepreneurs are summarized. It is stated that state support measures for SMEs do not take into account the trends in the spread of temporary and part-time employment (precariousness), which is especially clear in periods of economic crises, complex structural changes, military operations and other force majeure circumstances that cause waves of migration. It is concluded that the need for state support for small business is caused not only by the economic vulnerability of SMEs (limited material and technical base and financial resources, limited local markets and opportunities for development), but also by the latest trends in the labor market, as well as structural changes in the economy. The prospects of research into the state policy of SME support, taking into account the impact on its development of precariousness of the business environment are emphasized.

Key words: small and medium entrepreneurship, state support, development, precariousness.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Малий бізнес вважається тією складовою економіки кожної країни, яка забезпечує її стійкість і життєздатність [1; 2; 3]. Власники підприємств малого бізнесу є самостійними у прийнятті рішень щодо ринків і товарів, цін і асортименту, найму персоналу і визначення рівня заробітної плати і багатьох інших питань господарського життя. Вони, як правило, самостійно ведуть господарську діяльність, позитивно впливаючи на самозайнятність, а також створюють робочі місця

для інших, підтримуючи зайнятність. У середовищі малого бізнесу складається парадоксальна ситуація: з одного боку дрібні господарські одиниці можуть бути цілком самодостатніми, а, з другого, вони постійно потребують підтримки, насамперед, державної. Крім того, сегмент малих і середніх підприємств також зазнає серйозної трансформації, обумовленої змінами на ринку праці, насамперед поширенням прекарності. Самозайнятність, на жаль, також стає прекарною, що вимагає серйозного перегляду державної політики підтримки підпри-

емництва. О. Тоффлер ще в кінці 90-х років писав, що більшості людей потрібна часткова зайнятість і новаторська політика, яка б сприяла збільшенню продуктивності їхньої роботи [4].

У зарубіжних країнах застосовується значна кількість засобів державної підтримки суб'єктів малого підприємництва, зокрема, цільові державні та регіональні програми, які передбачають фінансову, консультаційну, інформаційну, освітню підтримку підприємців. Інтеграція України до світового економічного простору пов'язана не лише з вирішенням питань правового врегулювання діяльності суб'єктів малого підприємництва, а й з розробленням механізмів підтримки підприємницької діяльності, значення яких виросло у зв'язку з війною. Зараз актуальності набувають пошуки нетрадиційних способів підтримки підприємництва в умовах зруйнованої економіки, дефіциту ресурсів, зниження доходів населення, ризику переміщення воєнних дій на інші території країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні дослідження ролі малого підприємництва, як такого, що пом'якшує безробіття і зміцнює постійність зайнятості, а також його державної підтримки, представлено у багатьох публікаціях вітчизняних вчених, зокрема таких, як Адамов Б., Бутенко А., Варналій С., Герасимчук В., Дрига С., Кампо Г., Кредісова А, Уманець Т., Шевчук І. М. та інші. Слід відзначити, що дослідження вітчизняних авторів більшою мірою стосуються прикладних аспектів державного регулювання підприємництва та його розвитку. Виявлення глибинних причин трансформації підприємництва, ринку праці в цілому і зміни державної політики знаходимо в працях зарубіжних дослідників, зокрема Сеймура Р. [5], Стендінга Г. [6], Тоффлера О. [4]. Тоффлер, зокрема пише про необхідність урядової допомоги багатьом людям в організації постачання матеріалами, особливо водою та електрикою, розвитку територій, на яких вони проживають [там само]. Р. Сеймур зауважує, що великі підприємства перебудовують свою роботу таким чином, щоб наймати виконавців послуг на тимчасовій основі, оскільки це зменшує їх витрати. Таким чином, дрібні підприємці, які їх обслуговували, втрачають постійність замовлень, яку ще недавно їм забезпечувала самозайнятість. Автор пише: «Цей процес створює динамічно зростаючий прошарок часто добре освічених працівників, які не мають гарантій і не мають перспектив. Їхнє існування перетворюється на плінне поєднання фрагментарної роботи та соціального життя. Формується дуже індивідуалістичний клас з низьким рівнем корпоративної лояльності й ледь помітною колективною солідарністю з такими як вони самі» [5]. Важко не помітити, що схожі процеси розвиваються і в Україні.

Позитивно оцінюючи проведені наукові дослідження, необхідно відзначити, що динаміка економічних процесів та умов ведення підприємницької діяльності в країні вимагає проведення нових досліджень і перевірки можливості їх застосування у реаліях сьогодення.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у виявленні ролі малого бізнесу як суб'єкта ринкової економіки та характеристики державної підтримки суб'єктів малого підприємництва в умовах стрімкого зростання невизначеності економічної динаміки.

Виклад основного матеріалу. Малі підприємства завдяки загальноновизнаним перевагам — мобільності, швидкої пристосовуваності до змін споживчого попиту, порівняно невисокому рівню експлуатаційних витрат тощо, сприяють зниженню товарних диспропорцій на ринках; створюють виробництва, не цікаві для великого бізнесу; забезпечують зайнятість і зростання доходів населення. Саме малі підприємства випускають унікальні крафтові товари, місцеві вироби, надають індивідуалізовані послуги, максимально пристосовуючись до потреб споживачів.

Популярність малого бізнесу пов'язана із створенням робочого місця для себе та вимогливим ставленням до праці, наближенням діяльності малих фірм до життя конкретної спільноти, невеликою капіталомісткістю бізнесу, якістю продукції та послуг. Невипадково 98%-99% американського та європейського бізнесу належить до категорії «малого» і «середнього» [7]. Кількість малих і середніх підприємств в Україні протягом 2010–2020 рр. коливається в межах 250–300 тис. із помітним скороченням у період 2014–2016 рр. і поступовим збільшенням їх кількості, починаючи з 2017 р. (рис. 1). Як бачимо, 95% від кількості усіх підприємств припадає на долю малих. Воєнна агресія з боку Росії, яка почалася на Сході України в 2014 р., мала негативні наслідки для усієї економіки, але малий бізнес швидко адаптувався до нових умов, територіально перемістився і до кінця 2021 року кількість фізичних осіб-підприємців в Україні наблизилася до 2 млн., збільшившись за рік майже на 85 000 одиниць [там само].

Аналізуючи економічні показники діяльності малих підприємств за 2010 р. та 2020 р. (табл. 1), відмітимо збільшення кількості підприємств у розрахунку на 10 тис. наявного населення (на 9%) при одночасному зниженні зайнятих і найманих працівників, що свідчить про орієнтацію власників на прикладення власної праці.

Включення власників підприємств у виробничі процеси та підвищення мінімальної заробітної плати в державі сприяли тому, що витрати на персонал у 2020 р. зросли порівняно з 2010 р. у 4,5 рази.

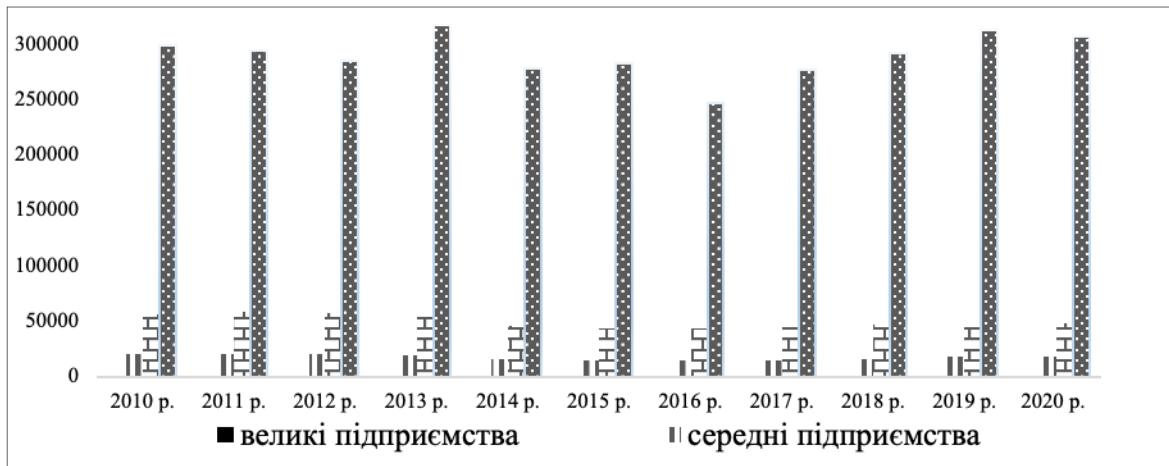

Рис. 1. Кількість діючих підприємств в Україні з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства, 2010–2020 рр.

Джерело: побудовано авторами на підставі [8]

На жаль, основним видом переважної більшості малих підприємств залишається торгівля та послуги з ремонту автотранспорту (рис. 2). Частка таких підприємств у загальній кількості малих підприємств у 2010 р. склала 29,6%, у 2020 р. — 26,7%. Дослідження місця малого бізнесу в економіці інших країн світу показало, що малі підприємства здійснюють свою діяльність практично в усіх сферах економіки. Наприклад, в будівельній галузі Іспанії частка малого бізнесу становить 30%, у промисловості — 31%, у суднобудуванні — близько 30%, сільському господарстві — 80% тощо [7].

Якщо порівнювати розвиток малого підприємництва різних країн за його вкладом у ВВП, можна відзначити суттєве відставання України. Наприклад, в Данії малий бізнес створює 80% ВВП, в Італії — 60%, у Франції та Німеччині частка малого та середнього бізнесу у ВВП складає близько 50%, а загалом у країнах ЄС близько 55–60% [7], в Україні ж малий бізнес продукує лише 5–6% ВВП [9]. До основних чинників, які мають негативний вплив на розвиток підприємництва в останні роки, можна віднести:

1. Надмірне податкове навантаження, яке примушувало переважну кількість суб'єктів

Таблиця 1

Основні показники діяльності малих підприємств в Україні, 2010, 2020 рр.

Показник	Роки		Відхилення 2020 р. до 2010 р.	
	2010	2020	абсолютне	відносне
Кількість підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	78	85	7	9,0
Кількість зайнятих працівників, тис. осіб	2165	1703	-462	-21,3
у % до загальної кількості зайнятих працівників відповідного виду діяльності	27,2	26,8	-0,4	x
Кількість найманих працівників, тис. осіб	2044	1627	-417	-20,4
у % до загальної кількості зайнятих працівників відповідного виду діяльності	26,1	25,9	-0,2	x
Витрати на персонал, млн. грн.	37049,3	167715,1	130665,8	у 4,5 р.
у % до загальної кількості зайнятих працівників відповідного виду діяльності	14	16,9	2,9	x
Частка обсягу реалізованої продукції малих підприємств до загального обсягу реалізації, %	16,9	20,5	3,6	x
Частка підприємств, що одержали чистий прибуток, до загальної кількості малих підприємств, %	57	70,7	13,7	x
Частка підприємств, що одержали збитки, до загальної кількості малих підприємств, %	43	29,3	-13,7	x
Рівень збитковості діяльності малих підприємств, %	-5,7	-1,8	3,9	x

Джерело: розраховано на підставі [8]

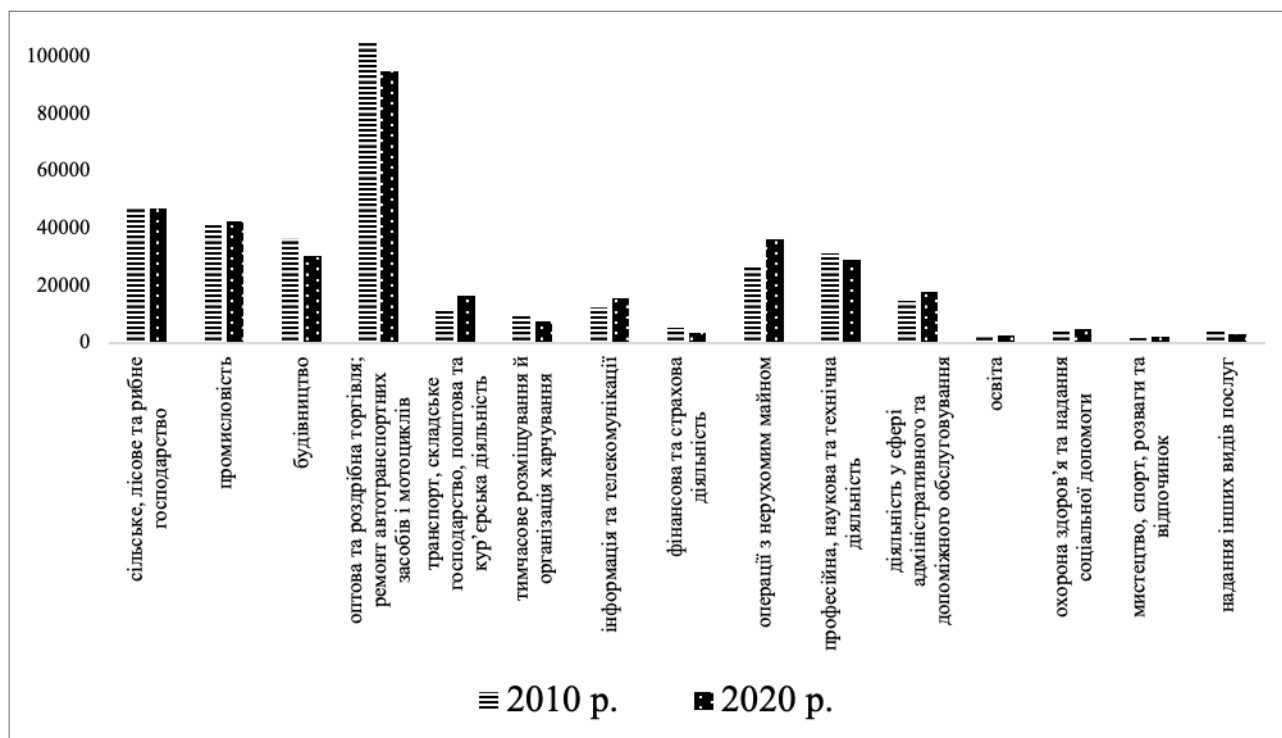

Рис. 2. Кількість діючих малих підприємств за видами економічної діяльності в Україні, 2010–2020 рр.

Джерело: побудовано авторами на підставі [8]

малого підприємництва здійснювати свою діяльність «в тіні». Спроби змінити характер податкового регулювання з фіскального на стимулююче здійснювалися неодноразово, але не мали позитивного впливу на підприємництво. Зміни у Податковому Кодексі України (ПКУ), передбачені Законом № 1914 [10], який вводився в дію з 01.01.2022 р. більшою мірою стосувалися унеможливлення або суттєвого зменшення випадків уникнення оподаткування і стосувалися переважно контролю за адмініструванням податків. Так, реформа передбачала введення для більшості фізичних осіб підприємців (ФОП) реєстраторів розрахункових операцій (РРО); розширення підстав для запитів органів контролю щодо перевірки податкової звітності; новий порядок оподаткування нерухомості з метою вилучення спекулятивного доходу; оподаткування суб'єктів ІТ-індустрії тощо [11].

Однак, податкова реформа 2022 р. не могла бути реалізована у повному обсязі у зв'язку із розгортанням повномасштабної війни з Росією. Тому у березні 2022 р. терміново запроваджується податкова міні-реформа, покликана суттєво полегшити ведення бізнесу на підконтрольних Україні територіях та виконати складні завдання постачання армії, підтримки життєдіяльності населення та наповнення бюджетів різних рівнів. Внесені до ПКУ зміни стосувалися: спрощення сплати єдиного податку та ЄСВ; скасування плати за землю та екологічного податку на територіях ведення бойових дій; зниження ПДВ до 7% та скасування

акцизу для паливних товарів; введення податкових пільг для благодійної допомоги [12].

2. Неврахування об'єктивних умов функціонування МСП. Зокрема, у 2022 році для ФОП стало обов'язковим РРО і навіть з низкою винятків, коли використовувати РРО не потрібно, дане нововведення викликало опір підприємців. Основні причини: вартість касових апаратів та їх подальше сервісне обслуговування; програмний РРО потребує відповідного носія, наприклад смартфона чи планшета; уповільнення торгівлі через проведення кожної операції через РРО тощо [13; 14].

Конкретні заходи державної підтримки малого підприємництва включають гранти, кредитування, навчання та консультування. Офіс розвитку МСП пропонує ряд грантових пропозицій для започаткування та розширення господарської діяльності (табл. 2). Щодо підтримки ресурсного забезпечення МСП, перш за все, заслуговує на увагу державна програма «Доступні кредити 5–7–9%», запроваджена Постановою КМУ від 21 жовтня 2021 р. № 1106 [15]. Дія програми зокрема поширюється на ФОП з беззаставними кредитами до 1 млн. грн, процентна ставка за якими буде компенсуватися державою з 23% до 12% річних і лізингові компанії, що сприятиме посиленню конкуренції і підвищенню якості кредитних і лізингових операцій [16].

На порталі Офісу розвитку МСП представлено банківські програми для підтримки малого та середнього бізнесу від банків-партнерів, фінансових та інших установ (табл. 3).

Таблиця 2

Державні гранти для підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні

Назва/тип допомоги	Заявник	Виконавець	Ефект
Державна підтримка розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції / Бюджетні програми	Малі та середні підприємства / діючий бізнес, фізособи / потенційний бізнес	Мінекономіки, Органи місцевого самоврядування, банки	Сума державної підтримки, що надається протягом одного бюджетного року суб'єкту господарювання або сільгоспвиробнику не більше 50 млн. гривень.
Часткова компенсація вартості сільгосптех-ніки та обладнання вітчизняного виробництва / Бюджетні програми	Малі та середні підприємства / діючий бізнес	Банки партнери Програми	Часткова компенсація надається на техніку та обладнання, ступінь локалізації виробництва яких перевищує 60 відсотків.
Право роботодавця на допомогу по частковому безробіттю / Бюджетні програми	Малі та середні підприємства / діючий бізнес	Державна служба зайнятості	Фінансування допомоги по частковому безробіттю на період карантину
Компенсування витрат роботодавця у разі працевлаштування безробітного на створене ним нове робоче місце / Бюджетні програми	Малі та середні підприємства / діючий бізнес	Державний центр зайнятості	Економічний ефект від спрямування заощаджених коштів на розвиток власного бізнесу
Як започаткувати власний бізнес за сприяння Державної служби зайнятості / Бюджетні програми	Фізособи / потенційний бізнес	Державна служба зайнятості	Консультації та профорієнтаційні, отримання додаткової інформації про підприємництво. Семінари або організація навчання з питань підприємництва (за бажанням).
Український фонд стартапів / Бюджетні програми	Малі та середні підприємства / діючий бізнес	Український фонд стартапів	Розмір гранту може становити від \$25 000 до \$75 000. Допомога експертів та наставників

Джерело: узагальнено авторами на підставі [16]

Офіс розвитку МСП пропонує донорські програми, які передбачають навчання «YouControl запустив безкоштовний онлайн-курс з комплаєнсу», «Онлайн курс «Жіночий бізнес: шляхи розвитку та інструменти підтримки», «Biz Camp для малого та середнього бізнесу», «Ініціатива ЄБРР «Корисні ноу-хау під час кризи», призначена для малого бізнесу в умовах пандемії коронавірусу, Програма «GoEXPORT: вихід на нові ринки», Навчальний курс: Європейські гранти для культурних та креативних проєктів» [16]. На онлайн-платформах також безкоштовно представлено курси у форматі освітніх серіалів, де можна дізнатися, як заснувати власне підприємство, правильно вести бухгалтерську звітність, скласти фінансовий план, отримати фінансування на розвиток власної бізнес-ідеї, просувати продукт і управляти командою [17]. Крім того, сьогодні, доступно велика кількість освітніх курсів на теми «10 кроків для початку власної справи», «Фінансова грамотність для підприємців» та інші. Як напрямок підтримки доцільно також виокремити консультування, яке відбувається у формі онлайн та офлайн від досвідчених експертів, зокрема від Ради бізнес-омбудсмена, USAID KEY, Асоціації Ягідництва України, GIZ, EEN-Ukraine [16]. На платформі Дія. Бізнес для приватних підприємців є можливість отримати безкоштовні консультації від компетентних експертів [17].

Однак, розглянуті нами заходи державної підтримки МСП не враховують тенденції поширення тимчасової та неповної зайнятості (прекарності), що особливо яскраво проявляється в періоди економічних криз, складних структурних перебудов, воєнних дій та інших форс-мажорних обставин, які викликають хвилі міграції. Р. Сеймур зауважує, що навіть у європейських країнах, які перебувають у стані структурної перебудови, «...прекарність стає долею не тільки мігрантів і найбідніших, не тільки вагітних робітниць, не тільки молоді й студентів, не тільки робітників фізичної праці, але й працівників бюджетної сфери, від двірників до держслужбовців і лікарів» [5]. Додамо, що прекарність стає все помітнішою ознакою і МСП. Українські дослідники у структурі прекаріату виділяють такі групи, як: зайняте населення з мінімальним рівнем заробітної плати; працівники, що мають нестабільні трудові відносини; безробітні; населення, що працює в умовах вимушеної неповної зайнятості; сезонні працівники; офіційно не зареєстровані працівники, особливо в сфері ІТ-індустрії та творчої діяльності. Підприємці можуть мати відношення до усіх виділених груп: вони мають сезонні бізнеси, а отже і сезонні зайнятості і доходи; вони можуть втрачати бізнес і ставати безробітними; нестабільність і ризикованість підприємницької діяльності взагалі є однією з його родових ознак.

Таблиця 3

Банківські та бюджетні програми кредитування для підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні

Виконавець	Назва
Банки-партнери	Позики у національній валюті в межах Програм: «DCFTA Initiative East Guarantees Window», «Кредитна лінія ЄБРР-EU4Business — Етап II», «Міжнародної фінансової корпорації» (IFC)
	Кредити на підтримку технологій відновлювальних джерел енергії та енергоефективності в межах програми «Green for Growth»
	Кредити на підтримку МСП від ЄБРР
	Позики у національній валюті в межах Програми: «Вікно гарантій Ініціативи «East», «Механізм фінансування МСП — Етап II»
	Програма з кредитування та мікрокредитування ММСП України за пріоритетними галузевими напрямками. Фонд розвитку підприємництва
	Програма з підтримки фінансування інвестиційних проектів МСП за пріоритетними напрямками. Фонд розвитку підприємництва
	Програма Європейського інвестиційного банку(ЄІВ)
Фінансові установи партнери	Кредитна лінія ЄБРР — EU4Business
WNISEF, Банки-партнери Програми	Програма соціального інвестування WNISEF
АБ «УКРГАЗБАНК»	Спільний з Європейським інвестиційним банком (ЄІВ) проекти: участі у Гарантійному механізмі, кредитування МСП, підтримки Поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) України з ЄС)
	Програма з рефінансування заходів підтримки системи кредитування у сільській місцевості. Фонд розвитку підприємництва
	Програма для кредитування МСП спільно з ЄБРР
	Проект доступу до довготермінового фінансування спільний з МБРР
ProCredit Bank	Програма InnovFin — фінансування інноваційних проектів
EFSE та Банки-партнери Програми	Програма фінансування в місцевій валюті мікро- та малих підприємств та фінансування МСП з окремим фокусуванням на аграрному бізнесі
Банки-партнери Програми	Програма кредитування з покриттям державними гарантіями на портфельній основі
	Державна програма Доступні кредити 5–7–9% (кредит на оборотний капітал)
	Державна програма Доступні кредити 5–7–9% (рефінансування кредиту)
	Державна програма Доступні кредити 5–7–9% (інвестиційні кредити)

Джерело: узагальнено авторами на підставі [16]

Тому необхідність державної підтримки малого бізнесу зумовлюється не лише економічною уразливістю МСП (обмеженістю матеріально-технічної бази та фінансових ресурсів, обмеженістю локальних ринків та можливостей для розвитку), а й новітніми тенденціями розвитку ринку праці і структурними зрушеннями в економіці.

Висновки. Отже, проведене дослідження дає змогу зробити такі висновки:

1. МСП є найбільш стійкими елементами господарської системи, що обумовлено високим ступенем їх адаптивності та гнучкості.

2. Сутнісні особливості ведення малого підприємства обумовлюють необхідність застосування державної підтримки, що має здійснюватися в межах державного і місцевих бюджетів.

3. Найбільш результативними механізмами державної підтримки розвитку МСП є фінансові (державні гранти, кредитні бюджетні та банківські

програми) та інформаційні (навчання, консультування).

4. Для підтримки діяльності суб'єктів малого підприємства доцільно надавати одноразову грошової допомоги для започаткування власної підприємницької діяльності та/або матеріальну допомогу малим підприємствам, що виробляють екологічно чисту продукцію сільського господарства, займаються її переробкою та експортом.

5. Під час дії воєнного стану основна увага має бути приділена спрощенню умов ведення бізнесу, зокрема за рахунок тимчасового зменшення податкового навантаження на бізнес, що сприятиме стабілізації економіки та налагодженню постачання Збройних сил України і підприємств, діяльність яких є критично важливою у воєнний період.

6. Державні програми підтримки МСП мають розроблятися також з урахуванням зростання прекаріарності в бізнес-середовищі, що стає особливо

помітним в умовах загостренні економічних криз і ведення воєнних дій, коли руйнується інфраструктура бізнесу, окуповуються території, різко знижується платоспроможність населення, стрімко зростає міграція.

Перспективними є дослідження впливу поширення прекарності на розвиток МСП та розроблення заходів державної політики, здатної зменшити негативні соціальні наслідки прекарності.

Література

1. Гевлич Л. Л., Гевлич І. В. Державна підтримка вітчизняного малого бізнесу: стан та перспективи. Економіка і суспільство. 2017. Вип. 11. С. 66–71.
2. Квасниця О. Особливості державної підтримки малого бізнесу у зарубіжних країнах. Світ фінансів. 2012. № 2. С. 177–187.
3. Полятикiна Л. І. Модель прiоритетностi розподiлу державної підтримки розвитку підприємств малого бізнесу. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. Вип. 1 (12). С. 211–215.
4. Тоффлер О. Будущее труда. Новая технократическая волна на Западе. М.: Прогресс, 1986. С. 255–275.
5. Сеймур Р. Ми всі вразливі: про концепцію «прекаріату» та її хибні використання. URL: <https://commons.com.ua/uk/mi-vsi-vrazlyivi-pro-kontsepsiyu-prekar/> (дата звернення 14.04.2022).
6. Стэндинг Г. Прекариат — новый опасный класс. М.: Изд. AdMarginem, 2014. 328 с.
7. Розвиток малого і середнього бізнесу. URL: https://www.prostobiz.ua/biznes/razvitie_biznesa/vse_novosti (дата звернення 23.02.2021).
8. Державна статистика України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 23.02.2021).
9. Кожевіна Н. Малий бізнес в Україні займає 5–6% ВВП. URL: <http://federation.org.ua/tochkazory/kozhevina-nataliya-malii-biznes-v-ukraini-zaimae-5-6-vvp.html> (дата звернення 23.02.2021).
10. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень: Закон України від 30.11.2021 № 1914-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1914-20> (дата звернення 15.04.2022).
11. Нововведення для платників податків в Україні у 2022 році. URL: <https://taslife.com.ua/blog/novovvedennya-dlya-platnykiv-podatkov-v-ukrayini-u-2022-roci> (дата звернення 15.04.2022).
12. Міні-податкова реформа в період воєнного стану. URL: <https://eba.com.ua/mini-podatкова-reforma-v-period-voennogo-stanu/> (дата звернення 15.04.2022).
13. Калашник П. Касові апарати та нові розміри податків. Що чекає на ФОПів у 2022 році? URL: <https://finance.liga.net/ua/ekonomika/article/kassovye-apparaty-i-novye-razmery-nalogov-chto-jdet-fopov-v-2022-godu> (дата звернення 23.02.2021).
14. Нижник Т., Онищенко В. РРО для ФОП у 2022 році. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/8634-rro-dlya-fop-u-2021-rots> (дата звернення 23.02.2021).
15. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 і 29: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2021 р. № 1106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 23.02.2021).
16. Уряд розширив програму фінансової держпідтримки малому бізнесу. URL: https://biz.ligazakon.net/news/207122_uryad-rozshiriv-programu-fnansovo-derzhpdtrimki-malomu-bznesu (дата звернення 23.02.2021).
17. Дія. Бізнес. URL: <https://business.dia.gov.ua> (дата звернення 23.02.2021).

References

1. Ghevlych L. L., Ghevlych I. V. Derzhavna pidtrymka vitchyznjanogho malogho biznesu: stan ta perspektyvy. Ekonomika i suspiljstvo. 2017. Vyp. 11. S. 66–71.
2. Kvasnycja O. Osoblyvosti derzhavnoji pidtrymky malogho biznesu u zarubiznykh krajinakh. Svit finansiv. 2012. # 2. S. 177–187.
3. Poljatykina L. I. Modelj priorytetnosti rozpodilu derzhavnoji pidtrymky rozvytku pidprijemstv malogho biznesu. Shhidna Jevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnja. 2018. Vyp. 1 (12). S. 211–215.
4. Toffler O. Budushhee truda. Novaja tekhnokratycheskaja volna na Zapade. M.: Proghress, 1986. S. 255–275.
5. Sejmur R. My vsi vrazlyvi: pro koncepciju «prekariatu» ta jiji khybni vykorystannja. URL: <https://commons.com.ua/uk/mi-vsi-vrazlyivi-pro-kontsepsiyu-prekar/> (data zvernennja 14.04.2022).
6. Stendyngh Gh. Prekariat — novyj opasnyj klass. M.: Yzd. AdMarginem, 2014. 328 s.
7. Rozvytok malogho i sere dnjogho biznesu. URL: https://www.prostobiz.ua/biznes/razvitie_biznesa/vse_novosti (data zvernennja 23.02.2021).
8. Derzhavna statystyka Ukrajiny. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (data zvernennja 23.02.2021).

9. Kozhevina N. Malyy biznes v Ukraini zajmae 5–6% VVP. URL: <http://federation.org.ua/tochkazory/kozhevina-nataliya-malii-biznes-v-ukraini-zaimae-5-6-vvp.html> (data zvernennja 23.02.2021).
10. Pro vnesennja zmin do Podatkovogho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shhodo zabezpechennja zbalansovanosti bjudzhetnykh nadkhozhenj: Zakon Ukrainy vid 30.11.2021 # 1914-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1914-20> (data zvernennja 15.04.2022).
11. Novovvedennja dlja platnykiv podatkov v Ukraini u 2022 roci. URL: <https://taslife.com.ua/blog/novovvedennya-dlya-platnykiv-podatkov-v-ukrayini-u-2022-roci> (data zvernennja 15.04.2022).
12. Mini-podatкова reforma v period vojennogho stanu. URL: <https://eba.com.ua/mini-podatкова-reforma-v-period-voyennogo-stanu/> (data zvernennja 15.04.2022).
13. Kalashnyk P. Kasovi aparaty ta novi rozmiry podatkov. Shho chekaje na FOPiv u 2022 roci? URL: <https://finance.liga.net/ua/ekonomika/article/kasovye-apparaty-i-novye-razmery-nalogov-chto-jdet-fopov-v-2022-godu> (data zvernennja 23.02.2021).
14. Nyzhnyk T., Onyshhenko V. RRO dlja FOP u 2022 roci. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/8634-rro-dlya-fop-u-2021-rots> (data zvernennja 23.02.2021).
15. Pro vnesennja zmin do postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 sichnja 2020 r. # 28 i 29: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 zhovtnja 2021 r. # 1106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2021-%D0%B-F#Text> (data zvernennja 23.02.2021).
16. Urjad rozshyryv proghramu finansovoji derzhpidtrymky malomu biznesu. URL: https://biz.ligazakon.net/news/207122_uryad-rozshiriv-programu-fnansovo-derzhpdtrimki-malomu-bznesu (data zvernennja 23.02.2021).
17. Diya. Biznes. URL: <https://business.dia.gov.ua> (data zvernennja 23.02.2021).

Стаття надійшла до редакції 26.04.2022

НАУКОВЕ ФАХОВЕ ВИДАННЯ

Електронне наукове видання

«ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА»

Электронное научное издание

**«ПУБЛИЧНОЕ АДМИНИСТРИРОВАНИЕ И НАЦИОНАЛЬНАЯ
БЕЗОПАСНОСТЬ»**

Electronic scientific publication

«PUBLIC ADMINISTRATION AND NATIONAL SECURITY»

№ 3 (25)

Головний редактор — *Романенко Є.О.*

Київ 2022

Видано у авторській редакції

Підписано до публікації 15.06.2022

Адреса редакції:

04070, м. Київ, Андріївський узвіз, буд. 11, оф. 68

Контактний телефон: +38(044) 222 58 89

Контактний телефон: +38(067) 401 84 35

E-mail: editor@inter-nauka.com